
LIDSKÁ SEXUALITA: PRAVDA A VÝZNAM

**Papežská rada pro rodinu
Zásady pro výchovu v rodině
z 8. prosince 1995**

Karmelitánské nakladatelství s.r.o.
www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz
Kostelní Vydří 2000

S církevním schválením České biskupské konference v Praze č.j. 450/2000 ze dne 5. června 2000

Po převodu do elektronické podoby neprošlo korekturou ani schválením.

Připomínky a opravy zasílejte na e-mail: petr.kebrle@email.cz

Tento a další dokumenty naleznete na Internetu: www.kebrle.cz/katdocs.htm

© Karmelitánské nakladatelství s.r.o., Kostelní Vydří 2000

ISBN 80-7192-495-4

ÚVOD

Situace a problém

1. Jednou z mnoha těžkostí, s kterými se dnes rodiče setkávají i když bereme náležitě v úvahu různé kulturní souvislosti - je jistě i to, aby dokázali poskytnout svým dětem důkladnou přípravu na život v dospělosti, zvláště pokud se týká výchovy k poznání pravého významu sexuality. Důvody této obtíže, která ostatně není nová, jsou rozmanité.

V minulosti se výslovně sexuální výchova v rodině neposkytovala, a přesto všeobecná kultura, poznamenaná úctou k základním hodnotám, objektivně přispívala k jejich ochraně a uchovávaní. Když pak ve většině rozvinutých společností i v zemích dosud nerozvinutých tradiční vzory vymizely, děti zůstaly bez jednoznačných a kladných směrnic a rodiče nebyli připraveni dávat patřičné odpovědi. Tato nová situace se zhoršila ještě tím, že se stáváme svědky zatemňování pravdy o člověku a že působí mimo jiné i tendence ke snižování významu sexu. Výsledkem je kultura, ve které společnost a hromadné sdělovací prostředky nabízejí o sexu mnohdy odosobněnou, zlehčovanou, často pesimistickou informaci, bez ohledu na různé etapy ve výchově a vývoji dětí a mládeže. Děje se to pod vlivem individualistického pojmání svobody a v situaci ztráty základních hodnot života, lidské lásky a rodiny. Škola, která se ujala programu sexuální výchovy, měla tak nahradit rodinu, avšak její snahy měly ryze informativní charakter, takže to někdy vedlo k skutečným deformacím svědomí. Ale i sami rodiče se kvůli obtížím a nedostatečné přípravě v mnoha případech svého úkolu na tomto poli zřekli, nebo byli srozuměni s tím, že jím pověří druhé. Za této situace se mnozí katoličtí rodiče obracejí na církve, aby jim poskytla orientaci a návrhy k výchově dětí, především v dospívání a adolescenci. Mnohdy vyjadřují svou nespokojenost s informacemi, které jsou dětem ve škole předávány a které pak děti přenášejí domů. Papežská rada pro rodinu byla opakovaně a naléhavě žádána, aby vypracovala dokument pro podporu rodičů v této delikátní výchovné otázce.

2. Jsme si vědomi tohoto rodinného rozměru výchovy k lásce a k správnému prožívání vlastní sexuality, a proto hodláme předložit několik doporučení pastorálního charakteru, čerpající z moudrosti, jež pochází z Pánova slova, a z hodnot, které osvěcovaly učení církve, s vědomím "zkušenosti s lidstvem", která je vlastní společenství věřících. Chceme tento příspěvek k orientaci spojit se základní výpovědí o pravdivosti a významu sexu v rámci ryzí a bohaté antropologie. Když nabízíme tuto pravdu, jsme si vědomi, že "každý, kdo je z pravdy" (Jan 18,37), slyší slovo toho, který je pravda sama (srov. Jan 14,6). Tato příručka nechce být ani morálně teologickým pojednáním, ani psychologickým přehledem. Chce patřičně přihlížet k vědeckým poznatkům, ke společensko kulturním poměrům rodin a předkládat evangelijní hodnoty, které uchovávají pro každý věk svěžest vody z pramene a možnost, aby se jim dostalo konkrétního vtělení.

3. Některé nepochybné jistoty dodávají církvi v této oblasti odvahu a byly vůdčími liniemi i při sestavování tohoto dokumentu. Láska nachází svou výživu a své vyjádření ve styku muže a ženy, je Božím darem; je to tedy kladná síla zaměřená na zrání jejich osobnosti; je to také cenná záloha pro darování sebe sama, ke kterému jsou všichni, muži i ženy, vyzýváni, aby se realizovali a dosáhli

šťěstí na úrovni života, který představuje povolání pro každého z nich. Člověk totiž jako vtělený duch, to znamená duše a tělo v jednotě osoby, je povolán k lásce. Lidská láska zahrnuje také tělo a tělo vyjadřuje i duchovní lásku.¹ Sexualita tedy není něco čistě biologického, spíše se týká vnitřní podstaty člověka. Intimní spojení jako tělesné darování se má svou pravdu a dosahuje svého plného významu, když je výrazem osobního sebedarování muže a ženy až do smrti. Tato láska je stejně jako celý lidský život vystavena křehkosti způsobené dědičným hříchem a v mnoha společensko kulturních souvislostech pociťuje záporné a někdy i zcestné traumatizující vlivy. Pánovo vykoupění činí z pozitivního prožívání čistoty reálnou možnost a důvod k radosti jak pro ty, kteří jsou povoláni k manželství (před manželstvím, během přípravy či po jeho uzavření a během celého manželského života), tak i pro ty, kteří mají dar povolání k zasvěcenému životu.

4. Z hlediska vykoupění se nesmí během formace dospívajících a mladých lidí chápat ctnost čistoty, obsažená v umírněnosti - jedné ze základních ctností, která byla působením milosti při křtu povznesena a obohacena - jako postoj potlačování, ale jako průzračná bdělost nad přijatým darem, který je vzácný a bohatý. Čistotě je tedy třeba rozumět jako daru lásky z pohledu sebedarování, jež se uskutečňuje ve zvláštním povolání každého člověka. Čistota je tedy ona "duchovní síla, která dovede chránit lásku proti nebezpečí bezuzdného sobectví a agresivity a vede k jejímu plnému rozvinutí".² Katechismus katolické církve popisuje a v jistém smyslu i definuje čistotu takto: "Čistota vyjadřuje zdařilou integraci pohlavnosti v člověku a tím vnitřní jednotu člověka v jeho tělesném a duchovním bytí."³

5. Výchova k čistotě v rámci výchovy mladého člověka k realizaci a darování sama sebe předpokládá spolupůsobení rodičů i při výchově k jiným ctnostem, jako je například umírněnost, statečnost, prozíravost. Čistota jako ctnost nemůže existovat bez schopnosti zříkat se, obětovat se a čekat.

Rodiče tím, že dávají život, spolupracují se stvořitelskou mocí Boha a dostávají dar nové odpovědnosti: nejen živit a uspokojovat hmotné a kulturní potřeby svých dětí, ale především předávat jim pravdu žité víry a vést je k lásce k Bohu a bližnímu. To je jejich první povinností v rámci rodiny jako "rodinné církve".⁴

Církev vždy tvrdila, že rodiče mají povinnost a právo být prvními a hlavními vychovateli svých dětí.

Katechismus katolické církve s odkazem na 2. vatikánský koncil připomíná: "Mladé lidi je třeba vhodně a včas poučit - a to převážně už v rodině - o důstojnosti, úloze a praxi manželské lásky."⁵

6. Škodlivé vlivy, pocházející z mentality dnešní společnosti a jejího prostředí, nesmí rodiče zbavovat odvahy. Je nutné připomenout, že křesťané už od prvního hlásání evangelia museli čelit výzvám hédonistického materialismu. Přestože je v naší společnosti "řada pozitivních aspektů, jak materiálních, tak kulturních, měla by si naše civilizace uvědomit, že je z různých hledisek *civilizací nemocnou*, která v člověku působí hluboké a škodlivé změny. Proč k tomu dochází? Důvod spočívá ve skutečnosti, že se naše civilizace odvrátila od plné pravdy o člověku, od pravdy o tom, že muž a

¹ Srov. Jan Pavel II., apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, 21 (22. listopadu 1981):AAS 74 (1982), s. 105 (čes. vyd. Praha, Zvon 1996, s. 27).

² Tamtéž, 33 (cit. čes. vyd. s. 40).

³ *Katechismus katolické církve*, 2337 (čes. vyd. Praha, Zvon 1995).

⁴ Srov. 2. vatikánský koncil, LG 11; srov. AA 11 (čes. vyd. v: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha, Zvon 1995).

žena existují jako osoby. Následkem toho nedokáže patřičným způsobem pochopit, co opravdu je darování se osob v manželství, zodpovědná láska ve službě rodičovství, opravdová velikost plazení a výchovy."⁶

7. Proto je nezbytná výchovná činnost rodičů, kteří "přijímají darem života účast na stvořitel-ském Božím díle, výchovou se účastní na Boží otcovské a zároveň mateřské pedagogice ... Skrze Krista je veškerá výchova v rodině i mimo ni včleněna do spasitelného rozměru božské pedagogi-ky, která se vztahuje na lidi i rodiny a vrcholí ve velikonočním tajemství smrti a vzkříšením našeho Pána."⁷ Rodiče nesmějí při svém často delikátním a náročném úkolu ztrácet odvahu. Musí důvěřovat v pomoc Boha Stvořitele a Krista Vykupitele a připomínat si, že církve za ně prosí slovy, která papež Klement I. vysílal k Pánu za všechny, kteří uplatňují autoritu jeho jménem: "Pane, dej jim zdraví, pokoj, svornost a vytrvalost, aby mohli bez překážky vykonávat svrchovanou moc, kterou jsi jim udělil. Ty, Pane, nebeský králi věků, dáváš lidským synům slávu, čest a moc nad zemí. Proto řiď, Pane, jejich rozhodování, aby konali, co je dobré a co je ti milé; kéž mohou vykonávat moc, kterou jsi jim udělil, zbožně, pokojně a ušlechtilé, aby byli hodni tvého milosrdenství."⁸

Rodiče tím, že darovali život a přijali jej v atmosféře lásky, jsou obohaceni výchovným poten-ciálem, který nikdo jiný nemá: výjimečným způsobem znají vlastní děti v jejich neopakovatelné jedinečnosti a z vlastní zkušenosti znají tajemství a prameny pravé lásky.

---

⁵ *Katechismus katolické církve*, 1632; srov. GS 49.

⁶ Jan Pavel II., *Dopis rodinám Gratissimam sane*, 20 (2. února 1994): AAS 86 (1994), s. 917 (čes. vyd. Praha, Sekretariát České biskupské konference 1994, s. 51).

⁷ Tamtéž, 16 (cit. čes. vyd. s. 35).

⁸ Sv. Klement Římský, *Epistula ad Corinthios*, 61, 1-2; srov. *Katechismus katolické církve*, 1900.

I. POVOLÁNÍ K OPRAVDOVÉ LÁSCĚ

---

8. *Člověk, protože je Božím obrazem, je stvořen k tomu, aby miloval.* Tuto pravdu nám plně zjevil Nový zákon spolu s tajemstvím vnitřního života Nejsvětější Trojice: "Bůh je láska (1 Jan 4,8) a prožívá sám v sobě tajemství osobního společenství lásky. Když tvoří Bůh člověka podle svého obrazu ..., vkládá do lidské přirozenosti také mužské a ženské povolání a zároveň i schopnost a odpovědnost k lásce a společenství. Láska je proto základní a přirozené povolání každého člověka."⁹ Celý smysl vlastní svobody a následného sebeovládání je tedy zaměřen na darování sama sebe ve společenství a přátelství s Bohem a s druhými.¹⁰

Lidská láska jako darování sama sebe

9. Člověk je tedy schopen určitého druhu vyšší lásky: ne lásky žádostivé, která vidí jen předměty umožňující uspokojování vlastní žádostivosti, ale lásky přátelské a obětující se, která je s to uznávat a milovat osoby pro ně samé. Je to láska schopná velkomyslnosti podobně jako Boží láska; chce dobro druhého, protože uznává, že je hoden toho, aby byl milován. Je to láska, která vytváří mezi lidmi společenství, protože každý považuje dobro druhého za své dobro. Je to darování sama sebe tomu, kdo nás miluje, sebedarování, v němž objevujeme a uskutečňujeme vlastní dobrotu ve společenství druhých a učíme se, jakou má hodnotu být milován a milovat.

Každý člověk je povolán k přátelské a obětující se lásce; je osvobozen od sklonu k sobectví tím, že miluje druhého: na prvním místě rodiče a jejich zástupce a především Boha, od něhož pochází každá pravá láska. Pouze v jeho lásce člověk odhalí, jak velice je milován. Zde je kořen výchovné síly křesťanství: "Bůh miluje člověka! Toto velmi prosté a zároveň ohromující zvěstování dluží církvi lidem."¹¹ Takto Kristus zjevil člověku jeho pravou totožnost: "Kristus, nový Adam, právě zjevením Otce a jeho lásky plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání."¹²

Kristem zjevená láska, "které apoštol Pavel věnoval velepíseň v 1. listě Korint'ánům ..., je jistě láska náročná. Ale právě v tom je její krása: v její náročnosti, která je pro člověka pravým dobrem a vyznačuje ho i na ostatní."¹³ Je to totiž láska, jež respektuje osobu a dotváří ji, protože "láska je opravdová tehdy, když vytváří dobro lidí i společenství, když ho tvoří a dává ho ostatním."¹⁴

---

⁹ *Familiaris consortio*, 11 (cit. čes. vyd. s. 16).

¹⁰ Srov. Jan Pavel II., apoštolský list *Mulieris dignitatem*, 7.18 (15. srpna 1998): AAS 80 (1988), s. 1667 a 1693 (čes. vyd. Praha, Zvon 1992, s. 18.45).

¹¹ Jan Pavel II., posynodní apoštolský list *Christifideles laici*, 34 (30. prosince 1988): AAS 81 (1989), s. 456 (čes. vyd. Praha, Zvon 1990, s. 62).

¹² GS 22 (čes. vyd. in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha, Zvon 1995, s. 199).

¹³ Jan Pavel II., Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 14 (cit. čes. vyd. s. 27).

¹⁴ Tamtéž.

Láska a lidská sexualita

10. Člověk je povolán k lásce a k darování sebe sama ve své tělesně duchovní jednotě. Ženskost a mužskost jsou komplementární (doplňující se) dary, a proto je lidská sexualita nedílnou, podstatnou součástí konkrétní schopnosti milovat vepsané Bohem do muže a ženy. "Sexualita je základní složkou osobnosti, jedna z forem jejího bytí, projevování se, sdílení s druhými, cítění a vyjádření žité lidské lásky."¹⁵ Tato schopnost lásky jako darování sama sebe má tedy své vtělení ve snubním charakteru těla, do kterého je vepsáno mužství a ženství osoby. "Lidské tělo s jeho pohlavím a jeho mužstvím a ženstvím je z pohledu samotného tajemství stvoření nejen zdrojem plodnosti a plazení, jak tomu je v celém ostatním přirozeném řádu, ale od počátku zahrnuje snubní vlastnost, totiž schopnost projevovat lásku: tu lásku, kterou se člověk-osoba stává darem a skrze tento dar uskutečňuje samotný smysl svého bytí a své existence."¹⁶ Každá forma lásky bude vždy poznamenána touto mužskou a ženskou charakteristikou.

11. *Lidská sexualita je tedy dobro:* vychází z onoho stvořeného daru, který Bůh viděl jako velmi dobrý, když stvořil člověka ke svému obrazu a podobě a "stvořil je jako muže a ženu" (Gn 1,27). Jako způsob přibližování a otevírání se vůči druhým má sexualita jako vnitřní cíl lásku, přesněji lásku jako dávání a přijímání, jako dar a přijetí. Podstata vztahu mezi mužem a ženou je vztah lásky: "Sexualita, orientovaná, povznesená a integrovaná láskou, získává pravou lidskou kvalitu."¹⁷ Když se taková láska uskutečňuje v manželství, darování sama sebe vyjadřuje prostřednictvím těla komplementaritu (vzájemné doplnění) a úplnost daru; manželská láska se tedy stává silou, která osoby obohacuje a způsobuje jejich růst a zároveň přispívá k civilizaci lásky a živí ji. Chybí-li však v sexualitě smysl pro dar a jeho důležitost, nastupuje "civilizace 'věcí', a nikoli 'osob'. Je to civilizace, v níž jsou osoby užívány jako věci. V kontextu civilizace požitku se žena může stát pro muže předmětem, děti se mohou stát překážkou pro rodiče."¹⁸

12. Do centra křesťanského vědomí rodičů a dětí je nutno postavit tuto velkou pravdu a tento základní fakt: *Boží dar*. Jde o dar, který nám Bůh udělil, když nás povolal k životu jako muže anebo ženu v neopakovatelném bytí plném nevyčerpatelné možnosti duchovního a mravního rozvoje: "Lidský život je proto přijímán jako dar, aby byl zase dále darován."¹⁹ "Dar takřka odhaluje zvláštní charakteristiku osobní existence, ba dokonce samé podstaty osoby. Když Bůh (Jahve) říká, že 'není dobré, že člověk je sám' (Gn 2,18), dosvědčuje, že člověk 'sám' neuskuteční v plnosti tuto podstatu. Uskuteční ji, pouze existuje-li 's někým' - a ještě hlouběji a úplněji: existuje-li 'pro někoho'."²⁰ V otevřenosti k druhému a v darování se uskutečňuje manželská láska formou naprostého sebedarování, které je vlastní tomuto stavu. Význam povolání k zasvěcenému životu jako "vynikajícího způsobu, jak se oddat snadněji nerozděleným srdcem Bohu,"²¹ aby člověk plněji sloužil Bohu v církvi, spočívá vždy v sebedarování, které je nesené zvláštní milostí. V každé situaci a v každém

¹⁵ Kongregace pro katolickou výchovu, *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 4 (1. 11. 1983): L'Osservatore Romano, 2. 12. 1983.

¹⁶ Jan Pavel II., generální audience, 16. 1. 1980: L'Osservatore Romano, 17. 1. 1980, s. 1.

¹⁷ Kongregace pro katolickou výchovu, *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 6.

¹⁸ Jan Pavel II., Dopis rodinám Gratissimam sane, 13 (cit. čes. vyd. s. 26).

¹⁹ Jan Pavel II., encyklika *Evangelium vitae*, 92 (25. 3. 1995), čes. vyd. Praha, Zvon 1995, s. 116.

²⁰ Jan Pavel II., generální audience, 9. 1. 1980: L'Osservatore Romano 10. 1. 1980, s. 1.

²¹ *Katechismus katolické církve*, 2349.

životním stavu se tento dar stává ještě podivuhodnější výkupnou milostí, jíž máme "účasť na božské přirozenosti" (srov. 2 Petr 1,4) a jsme povoláni k tomu, abychom žili společně nadpřirozené společenství lásky s Bohem i s bratry. Křesťanští rodiče nemají ani v těch nejdělikátnějších situacích zapomenout, že základem veškerého osobního i rodinného života je Boží dar.

13. "Jako duch v těle, totiž jako duše, která se projevuje v těle, a jako tělo, které je oživováno nesmrtelným duchem, je člověk povolán v této své sjednocené celistvosti k lásce. Láska zahrnuje také lidské tělo a tělo má účast na duchovní lásce."²² Na význam sexuality jako vztahu mezi mužem a ženou je třeba se dívat ve světle křesťanského zjevení: "Sexualita charakterizuje muže a ženu nejen po tělesné stránce, ale i po psychické a duchovní, a poznamenává každý jejich projev. Tato odlišnost, která souvisí s faktem, že se obě pohlaví doplňují, plně odpovídá Božímu plánu podle povolání, k němuž je každý volán."²³

Manželská láska

14. Láska prožívaná v manželství zahrnuje a překračuje přátelství a uskutečňuje se mezi mužem a ženou, kteří se sobě navzájem bezvýhradně darují v úplnosti svého mužství a ženství a manželskou smlouvou zakládají společenství osob, které Bůh zamýšlel pro početí, zrození a další rozvoj lidského života. Této manželské lásce, a pouze jí, patří pohlavní darování se, které se uskutečňuje "opravdu lidským způsobem jenom tenkrát, když je 'integrální součástí' lásky, k jaké se muž a žena navzájem až do smrti bezvýhradně zavazují."²⁴ *Katechismus katolické církve* připomíná: "V manželství se stává tělesná intimita manželů znamením a zárukou duchovního společenství. Manželské svazky mezi pokřtěnými jsou posvěceny svátostí."²⁵

Láska otevřená životu

15. Jasným znamením ryzosti manželské lásky je otevřenost životu: "Ve své nejhlubší skutečnosti je láska v podstatě dar. A když manželská láska vede manžele ke vzájemnému 'poznání' ..., nenaplní se pouze ve společenství dvou, ale uschopňuje je k největšímu možnému darování, k darování života nové lidské osobě, přičemž se stávají Božími spolupracovníky. Když se manželé navzájem sobě darují, vydávají ze sebe novou skutečnost - dítě, živý obraz své lásky, trvalé znamení svého manželského společenství, žijou a nerozlučnou jednotu svého otcovství a mateřství."²⁶ A z tohoto společenství lásky a života manželé čerpají ono lidské a duchovní bohatství a ono pozitivní prostředí, aby mohli být dětem oporou při výchově k lásce a čistotě.

---

²² *Familiaris consortio*, 11 (cit. čes. vyd. s. 16).

²³ *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 4.

²⁴ *Familiaris consortio*, 11 (cit. čes. vyd. s. 16).

²⁵ *Katechismus katolické církve*, 2360.

²⁶ *Familiaris consortio*, 14 (cit. čes. vyd. s. 20).

II. PRAVÁ LÁSKA A ČISTOTA

---

16. Jak panenská, tak manželská láska, jež jsou, jak uvedeme dále, dvě formy, v nichž se uskutečňuje povolání člověka k lásce, vyžadují pro svůj rozvoj úsilí žít čistě, u každého podle jeho stavu. Pohlavnost "se stává osobní a opravdu lidskou, když je zapojena do vztahu osoby k osobě, ve vzájemném, naprostém a časově neomezeném sebedarování muže a ženy".²⁷ Je jasné, že růstu v lásce - jelikož v sobě zahrnuje upřímné sebedarování - napomáhá ona kázeň citů, vášní a náklonností, která nás vede k sebeovládání. Nikdo nemůže dát to, co nemá. Není-li člověk pánem sebe sama díky ctnostem a konkrétně díky čistotě - chybí mu ona vláda nad sebou, která ho činí schopným darovat se. *Čistota je duchovní energie, která osvobozuje lásku od egoismu a agresivity.* Jakou měrou se v člověku oslabuje čistota, takovou měrou se jeho láska stává sobeckou, to znamená, přestává už být sebedarováním a stává se uspokojováním touhy po rozkoši.

Čistota jako sebedarování

17. Čistota je radostné potvrzení člověka, který umí žít sebedarování, oproštěné od jakéhokoliv sobectví. To předpokládá, že se člověk naučil naslouchat druhým a mít k nim vztah, který respektuje jejich důstojnost v odlišnosti. Čistý člověk není soustředěn sám na sebe, jeho vztahy nejsou sobecké. Čistota myslí a těla činí osobnost harmonickou, podporuje její zrání, naplňuje ji vnitřním pokojem a napomáhá rozvíjet pravou úctu k sobě samému a zároveň činí člověka schopným vážit si druhých, protože v nich vidí osoby, které je nutno mít v úctě, neboť jsou stvořeny k Božímu obrazu a skrze milost jsou Božími dětmi, znovu stvořenými Kristem, který "vás povolal ze tmy ke svému podivuhodnému světlu" (1 Petr 2,9).

Sebeovládání

18. "Čistota vyžaduje, aby se člověk *naučil ovládat*; to je škola lidské svobody. Alternativa je zřejmá: buď člověk poručí svým vášním a dosáhne pokoje, anebo se jimi dá zotročit a stane se nešťastným."²⁸ Každý člověk ví i ze zkušenosti, že čistota vyžaduje odmítání jistých myšlenek, slov a hříšných skutků, jak se to snažil důkladně vysvětlovat a připomínat svatý Pavel (srov. Řím 1,18; 6,12-14; 1 Kor 6,9-11; 2 Kor 7,1; Gal 5,16-23; Ef 4,17-24; 5,3-13; Kol 3,5-8; 1 Sol 4,1-18; 1 Tim 1,8-11; 4,12). Vyžaduje to schopnost a *ochotu k sebeovládání*, jež jsou známkami vnitřní svobody, odpovědnosti k sobě i ke druhým a zároveň svědčí o uvědomělé víře. Toto sebeovládání nese s sebou jak to, že se člověk vyhýbá příležitostem, které podněcují a vedou k hříchu, tak to, že dokáže přemáhat pudové impulsy vlastní přirozenosti.

19. Poskytuje-li rodina zdravou výchovou podporu a povzbuzuje-li k žití všech ctností, je výchova k čistotě usnadněna a zbavena *vnitřních konfliktů*, i kdyby byli mladiství v určitých chvílích vystaveni zvlášť choulostivé situaci.

---

²⁷ *Katechismus katolické církve*, 2337.

Pro některé, kteří žijí v prostředí, kde se čistota uráží, zlehčuje a hanobí, může život v čistotě vyžadovat tvrdé a někdy až hrdinské zápasy. V každém případě s Kristovou milostí, která vyvěrá z jeho lásky k církvi jako nevěstě, mohou žít všichni čistě, i když se nacházejí v nepříznivých poměrech.

Skutečnost, že všichni jsou povoláni ke svatosti, jak připomíná 2. vatikánský koncil, usnadňuje pochopení, že jak v celibátu, tak v manželství mohou nastat situace - a skutečně k nim dochází u všech, tím či oním způsobem, po kratší nebo delší dobu - kdy jsou nezbytné hrdinské činy ctnosti.²⁹

Tedy i manželský život v sobě zahrnuje radostnou a náročnou cestu ke svatosti.

Manželská čistota

20. "Ženaté či provdané osoby jsou povolány žít manželskou čistotou; jiné zachovávají čistotu ve zdrženlivosti."³⁰ Rodiče vědí, že nejmocnějším předpokladem k tomu, aby děti vychovali k čisté lásce a ke svatosti života, je, že *sami budou žít v manželské čistotě*. To vyžaduje, aby si byli vědomi, že v jejich lásce je přítomna Boží láska, a proto i své vzájemné pohlavní odevzdání mají prožívat ve vážnosti k Bohu a k jeho plánu lásky s věrností, úctou a velkodušností vůči druhému partnerovi a vůči životu, který může vzejít z jejich aktu lásky.

Pouze tak se může stát výrazem lásky,³¹ a proto je křesťan v manželství povolán k tomu, aby uskutečňoval toto sebedarování v rámci vlastního osobního vztahu k Bohu, jako projev své víry a lásky k Bohu, a tedy s věrností a velkodušnou plodností, které jsou charakteristické pro božskou lásku.³²

Jen tak křesťan odpovídá na Boží lásku a plní Boží vůli, kterou nám napomáhají poznávat přikázání. Neexistuje opravdová láska, která by nebyla ve své nejvyšší úrovni také láskou k Bohu. Milovat Pána znamená plnit jeho přikázání: "Jestliže mě milujete, budete zachovávat má přikázání" (Jan 14,15).³³

21. K tomu, aby žili čistě, potřebují muž i žena, aby je *stále osvěcoval Duch svatý*. "V centru manželské spirituality stojí ... čistota, nejen jako mravní ctnost (utvářená láskou), ale také jako ctnost spojená s dary Ducha svatého - *především s darem úcty k tomu, co pochází od Boha (donum pietatis)* ... Tak také vnitřní řád manželského soužití, který umožňuje, aby se citové projevy rozvíje-

---

²⁸ *Katechismus katolické církve*, 2339.

²⁹ Jan Pavel II., promluva k účastníkům semináře "La Procreazione Responsabile" (O odpovědném rodičovství), který pořádaly Universitá Cattolica del Sacro Cuore a Istituto Giovanni Paolo II, 17. 9. 1983 v: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, sv. VI, 2, s. 564.

³⁰ *Katechismus katolické církve*, 2349.

³¹ Viz zde 54, s. 33-34.

³² Srov. Pavel VI., encyklika *Humanae vitae*, 8 a 9 (25. 6. 1968): AAS 60 (1968), s. 485n (čes. vyd. Praha, Vyšehrad 1968, s. 13n).

³³ Nezachovávat přikázání je vždy omyl, jak poznamenává sv. Jan z Avily: Někteří jsou tak slepí, že "věří, že když je srdce vede ke konání jakéhokoli skutku, musí to udělat, i kdyby to bylo v protikladu s Božími příkazy; říkají, že ho natolik milují, že přestože přestoupí jeho příkazy, neztrácejí jeho lásku. Zapomínají, že Syn Boží vlastními ústy hlásal přesný opak: 'Kdo má moje přikázání a zachovává je, ten mě miluje' (Jan 14,21); 'kdo mě miluje, bude zachovávat mé slovo' (Jan 14,23). 'Kdo mě nemiluje, nezachovává moje slova' (Jan 14,24). Jasně vysvětluje, že kdo nezachovává jeho slova, není jeho přítelem a nemiluje ho. Jak říká sv. Augustin: "Nikdo nemůže milovat krále, nedbá-li jeho přikázání" (Audi filia, kap. 50).

ly podle své spravedlivé proporce a významu, není jen plodem *ctnosti, kterou manželé pěstují*, ale i *darů Ducha svatého, s kterým spolupracují*."³⁴

Rodiče, kteří jsou přesvědčeni o tom, že jejich vlastní život v čistotě a každodenní snaha vydávat svědectví svatosti jsou předpokladem a podmínkou jejich výchovného působení, musí na druhé straně zase považovat každý útok na ctnost a na čistotu svých dětí za *urážku vlastního života víry a za hrozbu ohrožující jejich vlastní společenství života a milosti* (srov. Ef 6,12).

Výchova k čistotě

22. Výchova dětí k čistotě směřuje k dosažení tří cílů: a) uchovat v rodině *příznivou atmosféru lásky, ctnosti a úcty k Božím darům, zvláště k daru života*;³⁵ b) napomáhat dětem postupně pochopit *hodnotu sexuality a čistoty* a vysvětlováním, příkladem a modlitbou podporovat jejich rozvíjení; c) pomáhat jim pochopit a objevit *vlastní povolání k manželství nebo k zasvěcenému životu pro nebeské království* v souladu s jejich schopnostmi, sklony a dary Ducha svatého a při jejich plném respektování.

23. Při tomto úkolu mohou sice rodičům pomáhat i jiní vychovatelé, nemohou je však nahradit, jedině ze závažných důvodů jejich tělesné nebo mravní neschopnosti. Učitelství se v tomto bodě jasně vyjádřil,³⁶ a to ohledně celého výchovného procesu dětí: "Jejich (rodičů) výchovné působení je tak důležité, že se dá obtížně nahradit, když chybí. Rodiče totiž mají vytvořit rodinné prostředí prochnuté láskou a oddaností Bohu a lidem, příznivé pro celkovou výchovu dětí, a to osobní i společenskou. A tak je rodina první školou společenských ctností, které potřebuje každá společnost."³⁷ Výchova dětí patří rodičům, neboť celé výchovné dílo je pokračováním plození, ve kterém sdílejí a *předávají své lidství*;³⁸ slavnostně se k tomu zavázali, když uzavírali svůj sňatek. "*Rodiče jsou první a hlavní vychovatelé svých dětí a jim náleží základní kompetence* také na tomto poli: jsou *vychovateli, protože jsou rodiči*. Sdílejí své výchovné poslání s dalšími osobami a institucemi, jako církev a stát, které však stále musejí správně dodržovat princip subsidiarity. Z něj vyplývá oprávněnost, a dokonce povinnost poskytovat rodině pomoc, ale silnější právo rodiny a její skutečné možnosti pro něj představují vnitřní a nepřekonatelnou hranici. Proto se princip subsidiarity staví do služby rodičovské lásky, a tak vychází vstříc dobru rodiny. Rodiče totiž nejsou schopni sami uspokojit všechny požadavky celého výchovného procesu, zvláště s ohledem na vyučování a na rozsáhlý sektor socializace. Subsidiarita tak doplňuje otcovskou a mateřskou lásku a potvrzuje její základní rysy, protože všichni ostatní účastníci výchovného procesu mohou jednat jménem rodičů jen s jejich souhlasem, a v některých případech dokonce jen s jejich pověřením."³⁹

24. Zvláště v oblasti týkající se sexuality a pravé lásky, otevřené k darování sebe, musí být výchovné cíle dnes konfrontovány s kulturou, která je zaměřena na pozitivizmus, jak připomíná Svätý otec v *Dopisu rodinám*: "Rozvoj současné civilizace je spjat s vědecko-technickým pokrokem, kte-

³⁴ Jan Pavel II., generální audience 14.11.1984: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, sv. VII, 2, s. 1208.

³⁵ Srov. *Evangelium vitae*, 97.

³⁶ Srov. *Familiaris consortio*, 36-37.

³⁷ 2. vatikánský koncil, Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimum educationis*, 3.

³⁸ Srov. Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 16 (cit. čes. vyd. s. 35n).

³⁹ Tamtéž, 16 (cit. čes. vyd. s. 35).

rý často bývá jednostranný, a proto uvádí čistě pozitivistické údaje. Jak je známo, plodem pozitivizmu je na poli teorie agnosticismus a na poli praxe a etiky utilitarismus ... Utilitarismus znamená civilizaci výrobku a požitku, civilizaci 'věcí' a nikoli 'osob'. Je to civilizace, v níž jsou osoby užívány jako věci ... Přesvědčit se o tom můžeme prozkoumáním - upřesňuje ještě Svatý otec - určitých programů sexuální výchovy, které byly zavedeny do škol, často přes opačný názor a protesty samotných rodičů."⁴⁰

V takové situaci je nutné, aby rodiče s odvoláním na učení církve a s její pomocí sami převzali tento vlastní výchovný úkol, a kde se to ukáže nezbytné nebo vhodné, aby se sdružili a prováděli výchovnou činnost, která respektuje opravdové hodnoty osobní a křesťanské lásky a zaujímá jasný postoj k etickému utilitarismu. Aby výchova odpovídala objektivním požadavkům pravé lásky, musí ji uskutečňovat rodiče ve své nezávislé odpovědnosti.

25. I v případě přípravy na manželství učení církve připomíná, že rodina musí zůstat hlavním protagonistou výchovné činnosti.⁴¹ Jistěže "změny, které nastaly ve společenské struktuře skoro všech moderních států, vyžadují, aby nejen rodiny, ale i společnost a církve spolupracovaly na správné přípravě mladých lidí k úkolům, které na ně čekají"⁴² A tedy právě kvůli tomu nabývá výchovný úkol rodiny už od prvních let ještě většího významu: "Vzdálenější příprava začíná už v dětství moudrou rodinnou pedagogikou, jejímž cílem je dovést děti k tomu, aby samy sebe objevily jako lidi, kteří mají bohatou a složitou psychologii a zvláštní osobnost se silnými i slabými stránkami."⁴³

---

⁴⁰ Tamtéž, 13 (cit. čes. vyd. s. 26).

⁴¹ Srov. *Familiaris consortio*, 66.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

III. V HORIZONTU POVOLÁNÍ

---

26. Rodina hraje rozhodující úlohu při rozkvětu a rozvoji všech povolání, jak učí 2. vatikánský koncil: "Z ... manželství vzhází rodina, v ní se rodí noví občané lidské společnosti a milostí Ducha svatého se při křtu stávají Božími dětmi, aby Boží lid v běhu času neustále trval. V této 'rodinné církvi' mají být rodiče slovem i příkladem prvními hlasateli víry pro své děti a v každém z nich mají podporovat jeho vlastní povolání, zvláště pozorně však duchovní povolání."⁴⁴ Znamením dobré rodinné pastorace je rozkvět povolání: "Když existuje moudrá a účinná pastorace rodin, je přirozené, že je v ní s radostí přijímán život, anebo snadněji zazní Boží volání a je velkodušněji přijato tím, komu je určeno."⁴⁵

Ať jde o povolání k manželství nebo k panenství či celibátu, jsou to ale vždy povolání ke svatosti. Proto koncil v dokumentu *Lumen gentium* podává učení o všeobecném povolání ke svatosti: "Všechny věřící křesťany, vybavené v každém povolání a stavu tolika a tak velikými prostředky spásy, volá Pán - každého jeho vlastní cestou - k dokonalé svatosti, jako je dokonalý sám Otec."⁴⁶

1. Povolání k manželství

27. Výchova k pravé lásce je nejlepší přípravou na povolání k manželství. Děti a dospívající se mohou v rodině naučit žít lidskou sexualitu v síle a kontextu křesťanského života, mohou postupně objevovat, že pevné křesťanské manželství nelze považovat za výsledek konvencí nebo čiré sexuální přitažlivosti. Už kvůli tomu, že manželství je povolání, nemůže se obejít bez dobře uváženého rozhodnutí, bez vzájemného závazku před Bohem a bez stálého vyprošování jeho pomoci v modlitbě.

Povolání k manželské lásce

28. Křesťanští rodiče usilující o výchovu svých dětí k lásce se mohou opírat především o vědomí své manželské lásky. Jak připomíná encyklika *Humanae vitae*, povaha a vznešenost takové lásky "se nám ukáže, uvažujeme-li o ní v jejím nejvyšším zdroji, v Bohu, který je láska (srov. 1 Jan 4,8), 'Otec, od něhož se odvozuje všechno otcovství na nebi i na zemi' (Ef 3,15). Manželství není tedy výtvořem náhody nebo produktem nevědomých přírodních sil. Je to moudré ustanovení Tvůrcovo k uskutečňování jeho záměrů lásky k lidstvu. Manželé usilují výlučným osobním darováním sebe, které je jim vlastní, o společný podíl na svých bytostech, směřujících k vzájemnému osobnímu zdokonalování, ke spolupráci s Bohem na plození a výchově nových životů. Pro pokřtěné pak manželství na sebe bere i důstojnost svátostného znamení milosti, pokud představuje spojení Krista a církve."⁴⁷

---

⁴⁴ LG, 11.

⁴⁵ Srov. Jan Pavel II., promluva k VI. generálnímu shromáždění Italské biskupské konference (CEI), 15. 5. 1979: *L'Os-servatore Romano* 17.5.1979, s. 2.

⁴⁶ LG, 11.

⁴⁷ *Humanae vitae*, 8 (cit. čes. vyd. s. 13n).

Dopis rodinám Svatého otce připomíná: "Rodina je ... společenství osob, pro něž samotný způsob bytí a společného života je společenstvím: *communio personarum*",⁴⁸ a s odvoláním na učení 2. vatikánského koncilu Svatý otec dodává, že takové společenství provází "jakási podobnost mezi jednotou božských osob a jednotou Božích dětí v pravdě a lásce".⁴⁹ "Tato obzvláště bohatá a výstižná formulace především potvrzuje to, co je rozhodující pro vnitřní identitu každého muže a každé ženy. Tato identita spočívá *ve schopnosti žít v pravdě a v lásce*, a dokonce v něčem ještě větším: v potřebě pravdy a lásky jako základního rozměru života osoby. Touto potřebou pravdy a lásky se člověk otevírá Bohu i tvorům: otevírá se ostatním lidem, životu 've společenství (communione)', zejména manželství a rodině."⁵⁰

29. Manželská láska má - podle encykliky *Humanae vitae* - čtyři *charakteristické rysy*: je to láska *lidská* (smyslová i duchovní), láska *bezvýhradná, věrná a plodná*.⁵¹

Tyto charakteristické rysy mají základ ve skutečnosti, že "muž a žena se v manželství spojují tak pevně, že se podle slov knihy Geneze stávají 'jedním tělem' (Gn 2,24). Přestože se oba lidské subjekty - svou fyzickou konstitucí muž a žena - od sebe tělesně liší, *mají stejnou účast na schopnosti žít 'v pravdě a lásce'*. Tato schopnost, charakteristická pro lidskou bytost jakožto osobu, má zároveň duchovní a tělesný rozměr ... Vznikající rodina získává svou vnitřní pevnost z manželského svazku, který Kristus povýšil na svátost. Čerpá svou společenskou povahu, dokonce charakteristické rysy 'společenství (communione)' osob, ze základního společenství manželů, které pokračuje v dětech. 'Přijmete děti od Pána Boha ochotně a budete je vychovávat ...?' Tak se ptá kněz při svatebním obřadu. Odpověď snoubenců odpovídá vnitřní pravdě lásky, která je spojuje."⁵² A toutéž formulí svatebních obřadů si manželé slibují "věrnost ... až do smrti",⁵³ protože právě věrnost manželů vyvěrá z tohoto společenství osob, které je zakotveno v plánu Stvořitele, v lásce Nejsvětější Trojice a ve svátosti, která je výrazem věrného spojení Krista s církví.

30. Křesťanské manželství je svátost, která zahrnuje sexualitu do jedné cesty ke svatosti jako pou- to posilující nerozlučnou jednotu manželství. "Dar svátosti je pro křesťanské manžele současně povoláním i příkázáním, aby si přes všechny zkoušky a těžkosti zůstali vždy věrní, ve velkodušné poslušnosti k svatě vůli Pána. 'Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!' (Mt 19,6)."⁵⁴

Rodiče čelí současné znepokojivé situaci

31. Rodiče mají dnes, bohužel i v křesťanské společnosti, důvod k obavám o *stabilitu budoucích manželství svých dětí*. Musí však navzdory rostoucímu počtu rozvodů a prohlubující se krizi rodin reagovat s optimismem, a to tím, že se budou zasazovat o hlubokou křesťanskou výchovu svých dětí, jež jim umožní překonat různé obtíže. Konkrétně láska k čistotě, k níž budou výchovou napomáhat, podporuje vzájemnou úctu mezi mužem a ženou a dává schopnost mít soucit, být něžný, snášenlivý, velkodušný a především mít ducha oběti, bez něhož neobstojí žádná láska. Děti tak

⁴⁸ *Dopis rodinám Gratissimam sane*, 7 (cit. čes. vyd. s. 8).

⁴⁹ GS, 24.

⁵⁰ *Dopis rodinám Gratissimam sane*, 8 (cit. čes. vyd. s. 11).

⁵¹ Srov. *Humanae vitae*, 9 (cit. čes. vyd. s. 11).

⁵² *Dopis rodinám Gratissimam sane*, 8 (cit. čes. vyd. s. 11).

⁵³ *Rituale Romanum, Svatební obřady*, 60 (čes. vyd. Praha, Sekretariát České liturgické komise 1971, s. 30).

⁵⁴ *Familiaris consortio*, 20 (cit. čes. vyd. s. 26).

vstoupí do manželství s onou realistickou moudrostí, o které mluví svatý Pavel, podle jehož učení si manželé musí stále získávat lásku jeden druhého a vzájemně o sebe pečovat s trpělivostí a láskou (srov. 1 Kor 7,3-6; Ef 5,21-23).

32. Touto ranou výchovou k čistotě v rodině se dospívající i mladí lidé naučí žít sexualitu v osobním rozměru, odmítajíce jakékoliv oddělení sexuality od lásky - chápané jako sebedarování - a manželské lásky od rodiny.

Úcta rodičů k životu a k tajemství plození uchrání dítě nebo mladistvého před falešnou představou, že oba rozměry manželského aktu - spojení a plození - se mohou svévolně oddělovat. Rodina je tak považována za nedílnou součást povolání k manželství. Křesťanská výchova k čistotě v rodině nemůže zamlčovat mravní závažnost, kterou s sebou oddělení obou rozměrů - spojení a plození - v rámci manželského života přináší; k tomu dochází především, když se používá antikoncepčních prostředků nebo umělého oplodnění: v prvním případě člověk chce vyhledávat sexuální rozkoš a zasahuje do způsobu manželského aktu, aby se zabránilo početí; v druhém případě se usiluje o početí tím, že se manželský akt nahradí technickým zákrokem. To však odporuje pravdě manželské lásky a plnému manželskému sdílení se.

Tak se má výchova mladistvých k čistotě stávat přípravou na odpovědné otcovství a mateřství, které se přímo týká okamžiku, "v němž se muž a žena stávají 'jedním tělem' a mohou se stát rodiči. Tento okamžik má mimořádnou hodnotu jak pro jejich mezosobní vztah, tak pro službu, kterou činí životu: mohou se stát rodiči - otcem a matkou - a předat život nové lidské bytosti. Tyto dva rozměry manželského svazku, rozměr jednoty a rozměr plození, nemohou být uměle oddělovány bez porušení nejnvtitnější pravdy samotného manželského aktu."⁵⁵

Je také nutno mladým lidem ukazovat stále těžší důsledky, ke kterým vede oddělování sexuality od plození, když při praktikování pohlavního styku, odděleného od manželské lásky před manželstvím nebo mimo ně, dochází až ke sterilizaci nebo k umělému potratu.

Na tomto výchovném momentu, který je vepsán do Božího plánu, do samé struktury sexuality, do intimní povahy manželství a rodiny, závisí z větší části mravní řád a manželský soulad rodiny, a proto i pravé dobro společnosti.

33. Rodiče, kteří naplňují vlastní právo a povinnost vychovávat své děti k čistotě, si mohou být jisti tím, že jim napomáhají, aby pak jednou i ony samy vytvářely stabilní a svorné rodiny, předjímajíce tak, pokud je to možné, radosti ráje: "Jak mám vylíčit štěstí manželství, které spojuje církev, posiluje obět a pečetí požehnání, které oznamují andělé a které uznává sám Bůh? ... Dva manželé jsou jako bratři, jeden je služebníkem druhého, aniž by docházelo mezi nimi k rozdělení, ani v těle ani v duchu ... Kristus se v nich raduje a posílá jim svůj pokoj; kde jsou dva, tam je i on, a kde je on, tam už nemůže být zlo."⁵⁶

---

⁵⁵ Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 12 (cit. čes. vyd. s. 21); srov. *Humanae vitae*, 12; *Katechismus katolické církve*, 2366.

⁵⁶ Srov. Tertulián, *Ad uxorem*, II, VIII, 6-8: CCL I, 393-394; srov. *Familiaris consortio*, 13.

2. Povolání k panenství a k celibátu

34. Křesťanské zjevení předkládá dvě povolání k lásce: *manželství a panenství*. Nezdídky jsou v některých současných společnostech v krizi nejen manželství a rodina, ale i povolání ke kněžství a k řeholnímu životu. Tyto dva modely nelze oddělovat: "Bez úcty k manželství není možné ani žádné Bohu zasvěcené panenství. Není-li lidská sexualita pokládána za velkou, Stvořitelem darovanou hodnotu, ztrácí smysl i zřeknutí se jí pro nebeské království."⁵⁷ Rozpad rodin má za následek nedostatek povolání; kde naopak rodiče velkodušně přijímají život, je mnohem pravděpodobnější, že i jejich děti budou velkodušné, když půjde o to obětovat jej Bohu: "Je třeba, aby rodiny opět žily *velkodušnou láskou k životu* a daly se do jeho služby především tím, že budou odpovědně a s důvěrou přijímat děti, které jim Pán dá"; a budou završovat toto přijetí nejen "stálým *vychováváním* dětí, ale i *patříčnou snahou* pomáhat dorůstajícím a mladistvým, aby si uvědomovali *dimenzi poslání každé bytosti* v rámci Božího plánu ... Lidský život nabývá plnosti, když se stává sebedarováním: dar, který může najít svůj výraz v *manželství*, v *zasvěceném panenství*, v *obětování se bližnímu* pro určitý ideál, ve *volbě služebného kněžství*. Rodiče budou opravdu sloužit životu svých dětí, když jim pomohou učinit z vlastní existence dar a když budou respektovat jejich zralá rozhodnutí a s radostí podporovat každé povolání i řeholní nebo kněžské."⁵⁸ Proto Jan Pavel II., když se zabývá ve *Familiaris consortio* sexuální výchovou, říká: "Křesťanští rodiče - rozpoznají-li známky Božího volání - budou také věnovat zvláštní pozornost a péči výchově k panenství jakožto nejvyšší formě sebeodevzdání, které je smyslem lidské pohlavnosti."⁵⁹

Rodiče a kněžská a řeholní povolání

35. Rodiče se proto mají radovat, pozorují-li u některého ze svých dětí známky Božího volání k vyššímu povolání panenství nebo celibátu z lásky k nebeskému království. Potom budou muset výchovu k čisté lásce přizpůsobit potřebám těchto dětí a povzbuzovat je na jejich cestě až ke vstupu do semináře nebo do noviciátu, nebo až do vyvrátní tohoto zvláštního povolání k odevzdání se s nerozděleným srdcem. Mají respektovat a oceňovat svobodu každého ze svých dětí a povzbuzovat jejich osobní povolání, aniž by se jim pokoušeli nějaké určité povolání vnucovat.

Druhý vatikánský koncil výslovně připomíná tento zvláštní a čestný úkol rodičů, kterým v jejich práci pomáhají učitelé a kněží: "Rodiče ať křesťanskou výchovou pěstují a chrání v srdcích svých dětí povolání k řeholnímu životu."⁶⁰ "Podporovat povolání je povinnost celého křesťanského společenství ... Nejvíce tomu přispívají jednak rodiny žijící duchem víry, lásky a zbožnosti, které se stávají takřka prvním seminářem, jednak farnosti s rozvinutým životem, na němž mají účast starší hoši."⁶¹ "Rodiče, učitelé a všichni, kdo se jakýmkoli způsobem zabývají výchovou hochů a mladíků, ať je tak vzdělávají, aby poznali starost Pána o jeho stádce, mysleli na potřeby církve a byli

⁵⁷ *Familiaris consortio*, 16 (cit. čes. vyd. s. 21).

⁵⁸ Jan Pavel II., promluva k účastníkům kongresu "Famiglie al servizio della vita" (O rodinách ve službě životu), pořádaného biskupskou komisí Italské biskupské konference (CEI) 28. 4. 1990: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, sv. XIII,1, s. 1055-1056.

⁵⁹ *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 45).

⁶⁰ PC, 24.

⁶¹ OT, 2.

zcela připraveni, jestliže je Pán zavolá, velkodušně odpovědět s prorokem: 'Zde jsem, mne pošli!' (Iz 6,8)."⁶²

Nezbytnost rodinného prostředí pro vyzrávání řeholních a kněžských povolání nás upozorňuje na vážnou situaci mnoha rodin, zvláště v určitých zemích, rodin, ve kterých je jen málo života, protože se záměrně vyhýbají tomu, aby měli děti nebo mají dítě jen jedno; v takových rodinách je velmi obtížné, aby vyklíčilo povolání nebo aby se uskutečnila plná sociální výchova.

36. Křesťanská rodina je skutečně schopna zprostředkovat pochopení křesťanského celibátu a čistoty i těm dětem, které nevstupují do manželství nebo které ho nejsou schopné z důvodů mimo jejich vlastní vůli. Jsou-li už od dětství dobře vychovávány, pak budou i v dospívání mnohem snadněji čelit vlastní situaci a budou moci správně objevit Boží vůli a najít tak smysl povolání a pokoje ve svém životě.⁶³ Těmto lidem, zvláště jsou-li nějak tělesně postiženi, je třeba ukázat velké možnosti seberealizace a duchovní plodnosti, které se nabízejí tomu, kdo se s pomocí víry a Boží lásky snaží pomáhat nejchudším a nejpotřebnějším bratřím.

---

⁶² PO, 11.

⁶³ Srov. *Familiaris consortio*, 16.

IV. OTEC A MATKA JAKO VYCHOVATELÉ

---

37. Bůh, který udělil manželům výsadu a velkou zodpovědnost stát se rodiči, dává jim též milost náležitě splnit vlastní poslání. Kromě toho osvěcují rodiče při úkolu vychovávat děti "dvě základní pravdy. Za prvé, člověk je povolán k životu v pravdě a v lásce, a za druhé se každý člověk realizuje upřímným sebedarováním."⁶⁴ Jako manželé, rodiče a vykonavatelé svátostné milosti manželství jsou rodiče každý den podporováni zvláštní duchovní posilou od Ježíše Krista, který miluje a živí svou církev, svou nevěstu.

Protože se manželé stali "jedním tělem", mají oba stejnou povinnost vychovávat děti ve spolupráci, kterou živí intenzivní vzájemný dialog, jenž má "nový a zvláštní zdroj ve svátosti manželství. Tato svátost je vybavuje k opravdu křesťanské výchově dětí a povolává je k účasti na autoritě a lásce Boha Otce a Krista, božského Pastýře, i na mateřské lásce církve. Obdařuje je darem moudrosti, rady, síly a všemi ostatními dary Ducha svatého, aby mohli dětem pomáhat v procesu jejich lidského a křesťanského zrání."⁶⁵

38. V souvislosti s výchovou k čistotě zahrnuje ovšem "otcovství a mateřství" i toho rodiče, který zůstane sám, a také rodiče adoptivní. Úkol rodiče, který zůstane sám, není jistě snadný, protože mu chybí opora druhého partnera a dítěti i příklad rodiče druhého pohlaví. Bůh však rodičům, kteří zůstali sami, pomáhá zvláštní láskou a vyzývá je, aby k tomuto úkolu přistupovali se stejnou velkodušností a jemností, s jakou projevují svým dětem lásku a péči i v jiných oblastech rodinného života.

39. Jsou i další osoby, povolané v určitých případech, aby nastoupily na místo rodičů: jsou to ti, kteří trvale na sebe berou rodičovskou úlohu, např. vůči osiřelým nebo opuštěným dětem. Připadá jim úkol poskytovat dětem a dospívajícím výchovu obecně, tedy rovněž výchovu k čistotě; také jim se dostává milosti, aby tuto úlohu dokázali naplnit podle zásad křesťanských rodičů.

40. Při tomto úkolu se rodiče nikdy nemají cítit osamoceni. Církev je jim oporou a povzbuzuje je s vědomím, že mohou plnit tuto funkci lépe než kdokoli jiný.

Posiluje i ty muže a ženy, kteří často s velkou obětí poskytují dětem bez rodičů v nějaké formě otcovskou a mateřskou lásku a rodinný život. Všichni ale musí tuto povinnost na sebe vzít v duchu modlitby, otevřenosti a poslušnosti mravních pravd víry a rozumu, které doplňují učení církve. I oni mají vždy považovat děti a dospívající za osobnosti, Boží děti a dědice nebeského království.

Práva a povinnosti rodičů

41. Dříve, než se budeme věnovat praktickým podrobnostem výchovy mladistvých k čistotě, je důležité, že si rodiče mají být vědomi svých práv a povinností, zvláště vůči státu a škole, které usilují o to, aby převzaly iniciativu v oblasti sexuální výchovy. Svátý otec Jan Pavel II. to zdůrazňuje

---

⁶⁴ Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 16 (cit. čes. vyd. s. 33).

⁶⁵ *Familiaris consortio*, 38 (cit. čes. vyd. s. 45).

ve *Familiaris consortio*, když prohlašuje, že "právo a povinnost rodičů na výchovu jsou *podstatné*, neboť jsou spojené s předáváním lidského života; že jsou *neodvozené a původní* ve srovnání s výchovnou úlohou jiných osob, protože mezi rodiči a dětmi je jedinečný vztah lásky; jsou *nenahraditelné a nezczitelné*, takže nemohou být plně přeneseny na jiné, ani si je jiní nemohou přisvojit";⁶⁶ s výjimkou již na počátku uvedeného případu - fyzické nebo psychické neschopnosti.

42. Toto učení se opírá o 2. vatikánský koncil⁶⁷ a je také vyhlášeno v *Chartě práv rodiny*: "Protože rodiče dali život svým dětem, mají původní, prvotní a nezczitelné právo je vychovávat; mají právo... vychovávat své děti v souladu se svými mravními i náboženskými názory, s přihlédnutím ke kulturním tradicím rodiny, které prospívají dobru a důstojnosti dítěte; musí kromě toho dostávat od společnosti pomoc a nezbytnou asistenci, aby mohli dobře plnit svoji výchovnou úlohu."⁶⁸

43. Svátý otec zdůrazňuje, že tyto zásady platí, zvláště pokud jde o sexualitu: "Pohlavní výchova, základní právo a povinnost rodičů, musí se dít stále za jejich pečlivého vedení jak doma, tak ve vzdělávacích ústavech, které pro své děti zvolili a které mají kontrolovat. V tomto smyslu církev zdůrazňuje zásadu subsidiarity zástupnictví -, které musí škola dbát, když se podílí na pohlavní výchově tím, že ji provádí ve stejném duchu jako rodiče svěřených dětí."⁶⁹

A Svátý otec dodává: "Protože jsou úzké spojitosti mezi pohlavní stránkou člověka a jeho mravními hodnotami, musí výchova dětí vést k tomu, aby v mravních normách poznávaly a oceňovaly nutnou a cennou záruku *odpovědného* osobního růstu, pokud jde o lidskou sexualitu."⁷⁰ Nikdo není s to provádět mravní výchovu v této delikátní oblasti lépe než náležitě připravení rodiče.

Význam povinnosti rodičů

44. Toto právo také zahrnuje *výchovný úkol*: jestliže rodiče náležitě nevychovájí k čistotě, neplní svou přesně určenou povinnost; a nejsou bez viny ani při tolerování nemravné nebo nevhodné výchovy, která je poskytována dětem mimo domov.

45. Tento úkol dnes naráží na určité těžkosti i proto, že se prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků rozšiřuje pornografie, která se řídí obchodními kritérii a otupuje citlivost dospívajících. Je nutné, aby tomu rodiče čelili dvojím způsobem: preventivní a kritickou výchovou dětí a odvážnými protestními akcemi na adresu úřadů. Rodiče, jak jednotlivě, tak navzájem sdružení, mají právo a povinnost podporovat dobro svých dětí a požadovat od vládních představitelů preventivní striktní a represivní zákony proti zneužívání citlivosti dětí a mladistvých.⁷¹

⁶⁶ *Familiaris consortio*, 36 (cit. čes. vyd. s. 44).

⁶⁷ Srov. GE, 3.

⁶⁸ *Carta dei Diritti della Famiglia* (Charta práv rodiny), uveřejněná Svátým stolcem, 22. října 1983, čl. 5.

⁶⁹ *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 44); v: *Carta dei Diritti della Famiglia*, čl. 5c.

⁷⁰ *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 45).

⁷¹ Jiným delikátním a složitým problémem z hlediska výchovy dětí, kterým se není možno v tomto dokumentu náležitě zabývat, je problém přenosu AIDS užíváním drog a pohlavní cestou. Místní církve zřídily mnohá pomocná díla na podporu nakažených i na prevenci AIDS. Tato prevence spočívá v tom, že budeme šířit a podporovat hodnotu pořádané sexuality, zaměřené na rodinu, a opravovat názor, rozšiřovaný kampaněmi založenými na tzv. "bezpečném sexu" a na rozšiřování profylaktických prostředků. Toto pojetí samo o sobě odporuje mravnosti a je klamné. Napomáhá jen růstu promiskuity a volné lásky s falešnou představou bezpečnosti. Objektivní a vědecky seriózní studie dokázaly vysoké procento selhání takových prostředků.

46. Svatý otec klade důraz na tento úkol rodičů a určuje jeho zaměření a cíl: "V podmínkách kultury, která v běžném chápání snižuje lidskou sexualitu, protože ji vykládá a prožívá omezeně a uboze, neboť ji spojuje jedině s tělem a se sobecky chápaným prožitkem, musí výchovná služba rodičů rozhodně směřovat ke kultuře sexuality opravdu a plně lidské. Pohlavnost je totiž obohacujícím celém osobě - těla, mysli i duše - a ukazuje svůj nejhlubší smysl v tom, že vede člověka k láskyplnému sebeodevzdání."⁷²

47. Nemůžeme však zapomenout, že jde nejen o právo, ale i povinnost vychovávat; toto si křesťanští rodiče v minulosti - snad proto, že tento problém nebyl tak závažný jako dnes, nebo že jejich úkol byl částečně nahrazován silou převládajících společenských modelů, a navíc proto, že je v této oblasti nahrazovala církev a katolická škola - málo uvědomovali a uplatňovali. Pro rodiče není snadné převzít tento výchovný úkol, protože se dnes ukazuje, že je složitější a větší, než jsou samy možnosti rodiny, a protože ve většině případů nemají možnost stavět na tom, jak byli oni sami vychováváni svými rodiči.

Proto církev považuje za svou povinnost přispět i tímto dokumentem k tomu, aby dodala rodičům důvěru ve vlastní schopnosti a aby jim pomohla plnit jejich úkol.

---

⁷² *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 44).

V. ZÁSADY PRO VÝCHOVU V RODINĚ

---

48. Rodinné prostředí je tedy *normální a řádné místo* pro výchovu dětí a mladistvých k upevnování a cvičení v ctnostech lásky, mírnosti, statečnosti, a tedy i čistoty. Rodina jako domácí církev je totiž *školou nejbohatěji rozvinutého lidství*.⁷³ To platí zvláště pro mravní a duchovní výchovu, především v tak delikátním bodě, jako je čistota: v ní se totiž setkávají fyzické, psychické a duchovní aspekty svobody a vliv společenských vzorů, přirozený pud a mocné sklony vložené do lidské tělesnosti; všechny tyto faktory jsou spojeny v implicitním vědomí důstojnosti lidské osoby, povolání ke spolupráci s Bohem a zároveň poznamenané křehkostí. V křesťanském domově mají rodiče sílu vést děti k pravé křesťanské zralosti jejich osobnosti podle postavy Krista, uvnitř jeho mystického těla, kterým je církev.⁷⁴

I když tyto síly a schopnosti rodině nechybí, potřebuje také podporu ze strany státu a společnosti podle zásady zástupnosti: "Stává se však, že rodina, je-li ochotna plně dostát svému poslání, zůstane bez nezbytné podpory státu, a proto nemá dostatek prostředků. Je nezbytně nutné podporovat nejen rodinnou, nýbrž i sociální politiku, jejímž hlavním cílem musí být rodina sama. Jí je nutno pomáhat poskytováním odpovídajících prostředků a účinných forem podpory při výchově dětí i při péči o staré občany."⁷⁵

49. S vědomím tohoto i reálných obtíží, s kterými se mladiství v mnoha zemích setkávají, zvláště pod vlivem faktorů společenského a mravního úpadku, se od rodičů vyžaduje, aby se odvažovali chtít a stanovovat si více. Nemohou se spokojit jen s tím, že zabrání tomu nejhoršímu - aby jejich děti neužívaly drogy a nepáchaly zločiny - ale budou muset dbát o to, aby je vychovávali k pravým hodnotám osobnosti, obnoveným ctnostmi víry, naděje a lásky: ke svobodě, odpovědnosti, k otcovství a mateřství, ke službě, profesionální práci, k solidaritě, čestnosti, umění, sportu, k radosti z toho, že jsou Božími dětmi, a tím bratry všech lidských bytostí, atd.

Rozhodující význam rodinného krbu

50. Psychologické a pedagogické vědy jsou ve svých nejnovějších poznatcích a zkušenostech jsou zajedno v tom, že zdůrazňují rozhodující význam *citové atmosféry, jaká v rodině vládne*, pro harmonickou a blahodárnou sexuální výchovu, a to zvláště v prvních letech dětství, ale i v prenatálním období, neboť v těchto údobích se vytvářejí hluboké citové dynamismy dětí. Poukazují na důležitost vyrovnanosti, vzájemného přijetí a pochopení partnerů. Kromě toho kladou důraz na pokojné vztahy mezi manžely, jejich pozitivní přítomnost - jak otce, tak matky - v letech utváření identity a na povzbuzující vztah lásky k dětem.

51. Určité závažné nedostatky nebo nevyrovnanosti mezi rodiči (např. nepřítomnost jednoho nebo obou rodičů, nezáměr o výchovu nebo přehnaná přísnost) jsou faktory schopné vytvořit v dětech

---

⁷³ Srov. GS, 52.

⁷⁴ Srov. *Familiaris consortio*, 39, 51-54.

⁷⁵ Jan Pavel II., encyklika *Centesimus annus*, 49 (1. května 1991): AAS 83 (1991), s. 855 (čes. vyd. Praha, Zvon 1991, s. 65).

emocionální a afektivní poruchy, jež je mohou těžce poškodit v dospívání a někdy je poznamenat na celý život. Je nutné, aby si rodiče našli *čas být s dětmi, bavit se s nimi a hovořit s nimi*. Děti, dar a závazek, jsou jejich nejdůležitějším úkolem, i když se zdá, že vždycky nepřináší velký užitek: jsou víc než práce, víc než zábava, víc než společenské postavení. V takových rozhovorech - a s přibývajícímí lety ve stále větší míře - je třeba umět jim pozorně naslouchat, snažit se je chápat, dokázat uznat kus pravdy, která může být skryta v některých způsobech jejich rebelování. Zároveň jim mohou rodiče pomoci vypořádat se správně s různými obavami a tužbami, když je budou učit uvažovat o podstatě věcí a logicky usuzovat. Nejde o to vnutit určitou linii chování, nýbrž poukázat na nadpřirozené i lidské důvody, které ji doporučují. To se bude rodičům lépe dařit, dokáží-li věnovat dětem čas a postavit se s láskou na jejich úroveň.

Výchova ve společenství života a lásky

52. Křesťanská rodina je s to poskytovat atmosféru oné lásky k Bohu, která umožňuje ryzí vzájemné sebedarování.⁷⁶ Děti s touto zkušeností jsou víc disponovány žít podle mravních pravd, které vidí praktikovat své rodiče. Budou jim důvěřovat a naučí se takové lásce, která přemáhá veškerý strach. Nic totiž nepodníť v člověku lásku tak, jako vědomí, že je milován. Tak se svazek vzájemné lásky, o němž rodiče podávají svědectví svým dětem, stane bezpečnou ochranou jejich citové (afektivní) vyrovnanosti. Zjemní intelekt, vůli i city a zapudí všechno, co by mohlo degradovat nebo znehodnotit dar lidské sexuality, která je v rodině, v níž vládne láska, *vždy chápána jako povolání k sebedarování v lásce k Bohu a k druhým*: "Rodina je první a základní škola sociálního chování: jako společenství lásky nalézá v sebeodevzdání zákon, který ji vede a umožňuje jí růst. Sebeodevzdání, kterým se vyznačuje láska manželů, je také vzorem a normou nezištné obětavosti, jaká má vládnout ve vztazích mezi sourozenci a mezi různými generacemi, které spolu žijí v rodině. Společenství, denně doma zakoušené a prožívané, a účast na jeho radostech a bolestech je nejkonkrétnější a neúčinnější školou pro aktivní, odpovědné a nosné začlenění dětí do širší společnosti."⁷⁷

53. Konečně výchova k opravdové lásce - a takovou může být jen láska dobrotivá a shovívavá - učí i přijímat milovanou osobu a považovat její dobro za své vlastní, a proto vychovává i ke správným vztahům k druhým. Je třeba učit dítě, dospívajícího i mladistvého, jak vytvářet zdravé vztahy k Bohu, k rodičům, k sourozencům, ke kamarádům stejného i rozdílného pohlaví i k dospělým.

54. Nelze však ani zapomínat na to, že *výchova k lásce je globální skutečností*: není možné dosahovat pokroku v budování správných vztahů k jedné osobě bez toho, že by ho člověk zároveň dosahoval ve vztazích ke kterékoliv jiné osobě. Jak bylo již naznačeno, výchova k čistotě, nakolik je to výchova k lásce, je zároveň výchovou ducha, vnímavosti a citů. Chování k druhým lidem nemálo závisí na tom, jak člověk ovládá své spontánní city k nim tím, že jedny city podporuje a rozvíjí a jiné kontroluje. Čistota jako ctnost se nikdy neredukuje na prostou otázku schopnosti jednat podle pravidel vnějšího chování, nýbrž vyžaduje aktivaci a rozvoj dynamismů přirozenosti a milosti, kte-

⁷⁶ Srov. *Familiaris consortio*, 18, 63-64.

⁷⁷ Tamtéž, 37 (cit. čes. vyd. s. 44).

ré tvoří hlavní a imanentní součást našeho odhalování Božího zákona jako záruky růstu a svobody.⁷⁸

55. Je tedy nutné zdůraznit, že výchova k čistotě je neoddělitelná od úsilí pěstovat *všechny ostatní ctnosti*, zvláště křesťanskou lásku, kterou charakterizuje úcta, altruismus a služba a jež se ostatně nazývá *caritas* (nezištná obětavá láska). Sexualita je velmi důležité dobro, které je nutno chránit rozumem osvíceným vírou: "Čím je nějaké dobro větší, tím více se v něm musí dodržovat rozumný řád."⁷⁹ Z toho vyplývá, že při výchově k čistotě "je nezbytné sebeovládání, které předpokládá ctnosti, jakými jsou cudnost, umírněnost, respekt vůči sobě a druhým, otevřenost k bližním".⁸⁰ Rovněž důležité jsou ctnosti, které křesťanská tradice nazývá menšími sestrami čistoty (skromnost, schopnost obětovat vlastní rozmary), ty jsou živeny vírou a životem modlitby.

Stud a skromnost

56. *Uplatňování studu a skromnosti* v řeči, jednání a oblékání se je velmi důležité při vytváření atmosféry příznivé pro vyžívání čistoty; to však musí být správně motivováno úctou k vlastnímu tělu a k důstojnosti druhých. Rodiče mají bdít nad tím, aby určitá móda a nemravné chování nenarušovaly počestnost domu, což se může dít zvláště špatným užíváním *hromadných sdělovacích prostředků*.⁸¹ Svatý otec v této souvislosti podtrhl nutnost, "aby došlo k co nejužší spolupráci mezi rodiči, jimž přísluší výchovný úkol na prvním místě, a odpovědnými pracovníky hromadných sdělovacích prostředků a veřejné správy, aby rodiny nebyly ponechány samy sobě v důležité oblasti jejich výchovného poslání ... Je nutno uznat, že existuje nabídka programů zdravé zábavy, informací a výchovy, která doplňuje rodinnou a školní výchovu. Nelze však bohužel zabránit, aby se z obrazovek a tisku, zvláště v některých zemích, nešířilo násilí všeho druhu, takže je člověk přímo bombardován poselstvími, která ohrožují mravní zásady a znemožňují vytvoření solidního prostředí, umožňujícího předávání hodnot důstojných lidské osoby."⁸²

Zvláště pokud jde o sledování televize, se Svatý otec vyslovil ještě přesněji: "Způsob života - zvláště u průmyslově nejvyspělejších národů - vede velmi často k tomu, že se rodiny zbavují odpovědnosti za výchovu, když nalézají snadnou možnost, jak zaměstnat děti a mládež a vyplnit jejich volný čas lehkou přístupným rozptýlením (doma je to především televize a určité publikace). Nikdo nemůže popírat jistou oprávněnost takového počínání, protože často bohužel chybí dostatečná zařízení a infrastruktury k tomu, aby byl využit a zhodnocen volný čas dětí a usměrnila se správně jejich energie."⁸³ Další okolnost usnadňující nevhodnou zábavu dětí vyplývá ze skutečnosti, že oba rodiče jsou zaměstnáni v práci, též mimo domov. "Doplácejí na to právě ti, kteří mají více zapotřebí

⁷⁸ Srov. sv. Tomáš Akvinský, *Summa theologiae*, I-II, q. 106, a. 1.

⁷⁹ Tamtéž, II-II, q. 153, a. 3.

⁸⁰ *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 35.

⁸¹ Srov. *Familiaris consortio*, 76; srov. též *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 68; srov. Papežská rada pro hromadné sdělovací prostředky, *Pornografia e violenza nei mezzi di comunicazione sociale* (Pornografie a násilí ve sdělovacích prostředcích): pastorační odpověď, 7. 5. 1989; *L'Osservatore Romano*, příloha A, 17. 5. 1989, č. 7.

⁸² Jan Pavel II., promluva k účastníkům setkání "I diritti della famiglia e i mezzi di comunicazione sociale" (Práva rodiny a sdělovací prostředky), pořádaného Papežskou radou pro rodinu a Papežskou radou pro hromadné sdělovací prostředky, 4. 6. 1993; *L'Osservatore Romano*, 5. 6. 1993, s. 5.

⁸³ Jan Pavel II., Poselství k 15. dni sdělovacích prostředků, 10. 5. 1981: *Messaggi del Papa*, Libreria Editrice Vaticana, s. 73.

pomoci při vývoji své 'odpovědné svobody'. A tady krystalizuje - zvláště pro věřící ženy a muže, milující svobodu - povinnost chránit zejména děti a nezletilé před náporom hromadných sdělovacích prostředků. Ať se nikdo nevyhýbá této povinnosti pod příliš pohodlnou záminkou neangažovanosti či módní tolerance a plurality!"⁸⁴ "Rodiče jako ... uživatelé (sdělovacích prostředků) musejí aktivně spolupůsobit tím, že používají tyto prostředky umírněně, kriticky, bděle a moudře."⁸⁵

Správná intimita

57. V úzké souvislosti se studem a skromností, jež jsou spontánní obranou osoby, která odmítá být považována za předmět rozkoše, místo aby byla vážena a milována kvůli sobě samé, je nutno respektovat *intimitu*: vidí-li dítě nebo mladistvý, že se respektuje správná intimita, bude vědět, že se i od něho očekává, že se sám bude chovat k druhým stejně. Naučí se tak pěstovat odpovědnost vůči Bohu tím, že bude rozvíjet svůj život a osobní svobodu, jež ho činí schopným lépe milovat Boha i druhé.

Sebeovládání

58. Obecně řečeno, vše vyžaduje *sebeovládání* jako nezbytnou podmínku schopnosti darování sebe sama. Děti a mladiství mají být povzbuzováni, aby si vážili sebeovládání a zdrženlivosti a pěstovali je, aby žili řádným životem a byli schopni oběti v duchu lásky k Bohu, úcty k sobě a velkodušnosti ke druhým, aniž by přitom potlačovali své city a sklony, ale spolu je uvedli do ctnostného života.

Rodiče jako vzory pro vlastní děti

59. *Dobry příklad a "vůdčí role" rodičů* jsou pro posílení výchovy mladistvých k čistotě zásadní. Matka, která si váží svého mateřského poslání a svého postavení doma, pomáhá u svých dcer rozvíjet ženské a mateřské vlastnosti a synům staví před oči jasný, pevný a ušlechtilý příklad ženy.⁸⁶ Otec, jenž dává svému chování styl mužské důstojnosti, bez sobeckého prosazování mužské nadřazenosti, bude příťažlivým vzorem pro syny a bude vzbuzovat úctu, obdiv a pocit bezpečí u dcer.⁸⁷

60. To také platí pro výchovu k obětavosti v rodinách, které jsou dnes více než kdy jindy vystaveny tlakům materialismu a konzumismu. Jen tak mohou děti "vyrůstat v přiměřené svobodě vzhledem k užívání hmotných dober a osvojit si jednoduchý a nenáročný způsob života v přesvědčení, že 'člověk má větší cenu pro to, kým sám je, než pro to, co má'. Ve společnosti, která je zmítána a rozvrácena napětími a konflikty, protože se v ní střetávají různé individualismy a sobectví, si děti musejí rozvíjet nejen cit pro pravou spravedlnost, která jediná zaručuje úctu k osobní důstojnosti každého člověka, ale také a především cit pro pravou lásku, která znamená starost o druhé a nezištnou

---

⁸⁴ Tamtéž, s. 73.

⁸⁵ *Familiaris consortio*, 76 (cit. čes. vyd. s. 82).

⁸⁶ Srov. *Mulieris dignitatem*, 18 a 19.

⁸⁷ Srov. *Familiaris consortio*, 25.

službu jiným, zejména nejchudším a nejpotřebnějším."⁸⁸ "Tak se výchova zcela začleňuje do obzoru 'civilizace lásky', na níž závisí a k jejímuž budování do značné míry přispívá."⁸⁹

Svatyně života a víry

61. Je nesporné, že prvním příkladem a největší pomocí, jakou mohou rodiče poskytnout svým dětem, je jejich vlastní velkomyslnost v *přijímání života*, kterou jim zároveň také pomáhají akceptovat prostší způsob života a skutečnost, že, je menším zlem odepřít vlastním dětem jisté pohodlí a hmotné výhody, než je zbavit přítomnosti bratří a sester, kteří by jim mohli pomoci rozvíjet jejich lidství a vnímat krásu života v každém jeho období a v celé jeho rozmanitosti".⁹⁰

62. Nakonec připomínáme, že k dosažení všech těchto cílů musí být rodina především *domem víry a modlitby*, v němž si člověk uvědomuje přítomnost Boha Otce, přijímá Ježíše-Slovo a zakouší dar Ducha a kde je i milována a vzývána nejčistší Matka Boží.⁹¹ Zvláštním obsahem tohoto života víry a "modlitby je *sám rodinný život*, který se ve všech svých rozmanitých okolnostech chápe jako Boží výzva a uskutečňuje se jako odpověď dětí na toto volání: radosti a bolesti, naděje a zklamání, narozeniny a jubilea, výročí svatby rodičů, odjezdy, dlouhodobá odloučení, opětné návraty, důležitá a závažná rozhodnutí, úmrtí v kruhu drahých osob apod. to vše ukazuje Boží lásku zasahující do průběhu rodinných událostí. Tyto situace mají být i příležitostí k díkůvzdání, k prosbám, k důvěryplnému odevzdání se rodiny společnému Otci v nebesích."⁹²

63. V této atmosféře modlitby a vědomí přítomnosti a otcovství Boha se budou děti pravdy víry a mravnosti učit, chápat a pronikat do nich s úctou a Boží slovo budou číst a žít s láskou. Tak Kristova pravda vybuduje křesťanské rodinné společenství, mající základ ve vedení rodičů, kteří tak "pronikají do srdce svých dětí a zanechávají tam stopy, které ani události pozdějšího života nedokáží setřít".⁹³

---

⁸⁸ Tamtéž, 37 (cit. čes. vyd. s. 44); srov. též 47 a 48.

⁸⁹ Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 16 (cit. čes. vyd. s. 16).

⁹⁰ Jan Pavel II., Homilie v Capitol Mail, Washington DC, USA, 7. 10. 1979; L'Osservatore Romano, 8-9. 10. 1979, příloha s. LXXVII.

⁹¹ Srov. *Familiaris consortio*, 59-61; Kongregace pro nauku víry, Prohlášení o některých otázkách pohlavní etiky *Persona humana*, 12; L'Osservatore Romano, 16. 1. 1976, s. 1 (čes. vyd. Řím, Křesťanská akademie 1976, s. 17).

⁹² *Familiaris consortio*, 59 (cit. čes. vyd. s. 64).

⁹³ Srov. tamtéž, 60 (cit. čes. vyd. s. 64).

VI. KROKY V POZNÁVÁNÍ

---

64. Seznámit děti s *tajemstvím života* je zvláštním úkolem rodičů, protože rodina "je nejlepší prostředí pro zajištění postupné výchovy k sexuálnímu životu. Rodina má vhodný citový náboj, který umožňuje přijímat bez traumat i nejcitlivější skutečnosti a harmonicky je integrovat do bohaté a vyrovnané osobnosti."⁹⁴

Tento prvořadý úkol rodiny, o němž jsme už mluvili, zahrnuje i právo rodičů odmítnout, aby jejich děti byly povinny účastnit se ve škole kursů, které odporují náboženským a morálním zásadám rodičů.⁹⁵ Úkolem školy totiž není nahrazovat rodinu, ale spíše "napomáhat práci rodičů a doplňovat ji tím, že poskytuje dětem a mladistvým náhled na sexualitu jako hodnotu a úkol celé osoby, která byla stvořena, jako muž a žena, k Božímu obrazu".⁹⁶

V tomto ohledu pak připomínáme, co učí Svatý otec ve *Familiaris consortio*: "Církev rozhodně vystupuje proti onomu často rozšiřovanému způsobu informování o pohlavním životě, který je oddělený od mravních zásad. Tento způsob není nic jiného než zasvěcování do zkušeností s požitkem a drážděním, které připravuje děti už v letech nevinnosti o duševní pohodu a otvírá cestu ke zkaženosti."⁹⁷

Je tedy třeba předložit *čtyři obecné zásady* a pak zkoumat různé fáze vývoje dítěte.

Čtyři zásady pro sexuální poučování

65. *1. Každé dítě je jedinečná a neopakovatelná osoba a musí být vychováváno individuálně.* Protože rodiče znají, chápou a milují každé ze svých dětí v jejich neopakovatelnosti, mají nejlepší možnost uvážit, která chvíle je vhodná, aby jim poskytli různé informace, odpovídající příslušnému tělesnému a duchovnímu rozvoji. Nikdo nesmí svědomitým rodičům tuto možnost rozhodování brát.⁹⁸

66. Proces zrání u každého dítěte jako osoby probíhá rozdílně; proto aspekty, ať biologické nebo emocionální, které se silně dotýkají jeho intimity, mu mají být sdělovány prostřednictvím *osobního rozhovoru*.⁹⁹ V rozhovoru, založeném na lásce a důvěře, který rodiče vedou s každým ze svých dětí, sdělují něco ze svého vlastního sebeodevzdání, což jim dává možnost vydat svědectví o citovém rozměru sexuality, které jinak nelze předat.

67. Zkušenost ukazuje, že tento rozhovor se rozvíjí lépe, když rodič sdělující biologické, citové, mravní a duchovní informace je téhož pohlaví jako dítě nebo mladistvý. Matky, protože jsou si vědomy úlohy, emocí a problémů svého pohlaví, mají zvláštní vazbu na své dcery a otcové na své syny. Je třeba respektovat tyto přirozené vazby, proto také rodič, který zůstane sám, si musí při

---

⁹⁴ *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 48.

⁹⁵ Srov. *Carta dei Diritti della Famiglia*, čl. 5c.

⁹⁶ *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 69.

⁹⁷ *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 45).

⁹⁸ Srov. *Familiaris consortio*, 37.

⁹⁹ Srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 58.

hovoru s dítětem opačného pohlaví počínat citlivě a může se rozhodnout svěřit informace o nejinimnějších podrobnostech důvěryhodné osobě téhož pohlaví, jako je dítě. K této spolupráci zástupného charakteru rodiče mohou použít zkušené a vzdělané odborníky z okruhu školy, farního společenství nebo katolických sdružení.

68. *2. Mravní rozměr musí být vždy součástí výkladů.* Rodiče mohou zdůraznit, že křesťané jsou povoláni k tomu, aby žili dar sexuality podle plánu Boha, který je láska, a to v kontextu manželství, zasvěceného života nebo také v celibátu.¹⁰⁰ Rodiče musí zdůrazňovat pozitivní hodnotu čistoty, která je schopna plodit opravdovou lásku k druhým: to je její nejzákladnější a nejdůležitější mravní aspekt; jen ten, kdo dokáže být čistý, bude umět milovat v manželství nebo v panenství.

69. Již od nejtělejšího dětského věku mohou rodiče pozorovat, že se dítě začíná instinktivně zabývat svými genitáliemi. Nelze tady považovat za potlačování, když tyto návyky, které by se později mohly stát hříšnými, jemně opravujeme. A postupně, jak dítě roste, učíme ho slušnému chování. Je vždy velmi důležité, aby úsudek, že určité chování odporující důstojnosti osoby a čistotě je z mravních důvodů třeba odmítnout, byl ospravedlněn přiměřenými a přesvědčivými důvody jak na rozumové úrovni, tak na úrovni víry, založenými proto na pozitivním pojetí a vysokém ocenění osobní důstojnosti. Mnohá poučení rodičů jsou prosté výtky nebo napomenutí, které děti vnímají spíše jako projev strachu z jistých společenských následků nebo veřejného mínění než jako důsledek lásky, které leží na srdci jejich opravdové dobro. "Vyzývám vás, abyste s veškerým úsilím napravovali neřesti a vášně, které nás přepadají v každém věku. Neboť jestliže plujeme v kterémkoliv údobí našeho života a pohrdáme přitom hodnotami ctností, zakoušíme tak stále ztroskotávání. Pak nám hrozí, že dorazíme do přístavu prázdni, bez jakéhokoliv duchovního nákladu."¹⁰¹

70. *3. Výchova k čistotě a vhodné informace o sexualitě musejí být poskytovány v širším kontextu výchovy k lásce.* Nestačí tedy poskytovat informace o pohlaví spolu s objektivními mravními zásadami. Je třeba také poskytovat stálou pomoc pro rozvíjení *duchovního života* dětí, aby biologický rozvoj a impulsy, které začínají zakoušet, byly vždy doprovázeny rostoucí láskou k Bohu Stvořiteli a Vykupiteli a stále větším povědomím o důstojnosti každé lidské bytosti a jejího těla. Rodiče mohou ve světle tajemství Krista a církve vysvětlovat kladné hodnoty lidské sexuality v kontextu vrozeného povolání člověka k lásce a všeobecného povolání ke svatosti.

71. V rozhovorech s dětmi nemají chybět rady, které jim pomohou růst v lásce k Bohu a bližnímu a překonávat těžkosti: "Udržovat smysly i ducha v kázni, ostražitosti a opatrnosti, kterou se vyvarují příležitosti ke hříchu, zachovávat stud, umírněnost v zábavách, zaměstnávat se užitečnými věcmi, často se modlit, zpovídat a přistupovat ke stolu Páně. Hlavně mladí lidé se mají snažit stále více rozvíjet svou zbožnost k neposkvrněné Matce Boží."¹⁰²

72. Mají-li rodiče vychovat děti k tomu, aby se naučily hodnotit prostředí, ve kterém se pohybují, a to kriticky a opravdu nezávisle, a také užívat hromadné sdělovací prostředky s jistým odstupem, musí jim stále stavět před oči kladné vzory a ukazovat vhodné způsoby, jak může člověk využít

¹⁰⁰ Srov. *Familiaris consortio*, 16.

¹⁰¹ Sv. Jan Zlatoústý, *Homiliae in Matthaeeum*, 81, 5: PG 58, 737.

¹⁰² *Persona humana*. 12 (cit. čes. vyd. s. 17).

svou životní energii, smysl pro přátelství a solidaritu na rozsáhlém poli společnosti a církve. Objeví-li se u dětí deviantní sklony a chování - k nimž je třeba přistupovat s notnou dávkou rozvahy a opatrnosti, aby se správně rozpoznala a zhodnotila situace - měli by se rodiče obrátit na specialisty spolehlivé odborné i mravní kvalifikace, aby určili příčiny skrývající se za příznaky a pomohli postiženým jedincům překonat jejich těžkosti. Pedagogické působení by se mělo zaměřit spíše na příčiny než na okamžité potlačování projevů.¹⁰³ I zde je třeba vyhledat - pokud by to bylo nutné - pomoc kvalifikovaných osob, jako lékařů, pedagogů, psychologů se správným křesťanským smýšlením.

73. Cílem výchovného působení rodičů je předat svým dětem přesvědčení, že *čistota je v jejich životním stavu možná a přináší radost*. Radost vyvěrá z vědomí zralosti a harmonie vlastního citového života, který tím, že je Božím darem a darem lásky, umožňuje uskutečňovat sebedarování podle vlastního povolání. Člověk je totiž jediným tvorem na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého. "Může sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého."¹⁰⁴ "Kristus dal společné zákony všem ... Nezakazuji ti vstoupit do manželství, ani se nestavím proti tomu, aby ses pobavil. Chci jen, abys to činil s umírněností, bez necudnosti, bez vin a bez hříchů. Nevyhlašuji jako zákon, abyste utekli do hor a do pouští, nýbrž abyste byli řádní, dobří, skromní a čistí, když žijete uprostřed města."¹⁰⁵

74. Nikdy nám nebude chybět Boží pomoc, jestliže každý vyvine potřebné úsilí, aby odpověděl na Boží milost. Rodiče, když podporují, vychovávají a respektují svědomí dětí, musejí pečovat o to, aby děti uvědoměle přijímaly *svátosti*, přičemž jim mají sami jít příkladem. Zakoušejí-li děti a mládež účinky milosti a Božího milosrdenství ve svátostech, budou s to dobře žít čistotu jako Boží dar, a to k Boží oslavě a z lásky k Bohu a ostatním lidem. Nutnou a nadpřirozeně účinnou pomoc poskytuje časté přijímání svátosti smíření, zvláště najde-li si člověk stálého zpovědníka. Duchovní vedení nebo usměrňování, i když se nemusí nutně krýt s rolí zpovědníka, je cennou pomocí při postupném poučování podle etap vyzrávání. Velmi pomáhá i četba výchovných knih, pečlivě vybraných a doporučených, ať už proto, aby se rozšířila a prohloubila výchova nebo aby poskytly příklady a svědectví na cestě ctnosti.

75. Když jsme už stanovili cíle sexuálního poučení, je teď třeba vymezit čas a metody jeho sdělování, a to již od dětství. *4. Rodiče mají dávat toto poučení s velkou citlivostí, ale jasným a srozumitelným způsobem a ve vhodné dobu.* Vědí dobře, že s dětmi je nutno jednat velmi osobně, podle individuálních podmínek jejich fyziologického a psychického vývoje a brát v úvahu i kulturní prostředí a zkušenost, jakou má dospívající v každodenním životě. Mají-li si dobře rozmyslet, co říci každému z dětí, je velmi důležité, aby sami nejprve v modlitbě prosili Pána o světlo, aby jejich slova nebyla ani příliš otevřená, ani příliš neurčitá. Podávat dětem přílišné podrobnosti mívá negativní účinek, avšak příliš dlouho odkládat první informace je neprozíravé, protože každý člověk má v tomto ohledu přirozenou zvědavost a dříve nebo později se zeptá, a to právě tam, kde toho člověk může vidět až příliš mnoho, třeba i na ulici.

¹⁰³ Srov. tamtéž, 9; *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 99.

¹⁰⁴ GS, 24 (cit. čes. vyd. s. 202).

¹⁰⁵ Sv. Jan Zlatoústý, *Homiliae in Matthaem*, 7,7: PG 57, 80-81.

76. První informace o sexu, které je třeba dávat dítěti, se obvykle netýkají pohlavnosti, ale těhotenství a narození sourozence. Přirozenou zvědavost dítěte je dobré podněcovat, například když zpozoruje na mamince známky těhotenství a žije v očekávání dítěte. Rodiče mohou využít tuto radostnou zkušenost, aby sdělili některé prosté skutečnosti o těhotenství, ale vždy v hlubším kontextu zázraku stvořitelského díla Boha, který působí, že nový život, který dává, je strážěn v těle maminky blízko jejího srdce.

Hlavní fáze rozvoje dítěte

77. Je důležité, aby rodiče brali ohled na požadavky svých dětí v různých fázích vývoje. Pokud víme, že každé dítě má být vychovááno individuálně, mohou se jednotlivé etapy výchovy k lásce přizpůsobit zvláštním potřebám každého dítěte.

1. Roky nevinnosti

78. Od pěti let až asi do puberty, jejíž počátek je třeba klást do období prvních patrných změn na těle chlapce nebo dívky v důsledku rostoucí produkce pohlavních hormonů, je dítě ve fázi označované slovy Jan Pavla II. "v letech nevinnosti".¹⁰⁶ Toto období pokoje a vnitřní vyrovnanosti nesmí být nikdy narušováno nepotřebnou sexuální informací. V této době, předtím než je možné pozorovat tělesný pohlavní vývoj, je normální, že zájmy dítěte jsou zaměřeny na jiné oblasti života. Rudimentární pudová sexualita malého dítěte zmizela. Chlapečci a děvčátka tohoto věku se nijak zvláště nezajímají o sexuální otázky a dávají přednost hrám a zábavám s dětmi téhož pohlaví.

Aby tato přirozená fáze růstu nebyla narušena, je třeba, aby opatrná výchova k čisté lásce byla jen nepřímá, jako příprava na pubertu, kdy pak bude nutná informace přímá.

79. Na tomto vývojovém stupni je normálně dítě spokojeno se svým tělem a jeho funkcemi. Akceptuje, že je nutná slušnost ve způsobu odívání a chování. I když si dítě uvědomuje tělesné rozdíly mezi oběma pohlavími, neprojevuje vcelku žádný velký zájem o pohlavní funkce. Objevování divů stvoření, jež doprovází toto období, a zkušenosti v tomto smyslu doma i ve škole by měly být zaměřeny na různé stupně katecheze a na přípravu k přijetí svátostí, která se provádí v rámci církevního společenství.

80. Nicméně i toto období dětství má svůj význam pro psychickosexuální vývoj. Jak chlapeček nebo holčička dorůstá, učí se na příkladu dospělých a z rodinné zkušenosti, *co to znamená být ženou nebo mužem*. Jistě by se neměly u chlapců potlačovat projevy přirozené něhy a citlivosti, ani by se naopak neměla vylučovat děvčata z fyzicky namáhavých aktivit. Na druhé straně by se však rodiče v některých společnostech, vystavených ideologickým tlakům, měli vystříhat přehnané opozice vůči tomu, co bývá označováno jako "stereotypizace rolí".

Člověk by neměl přehlížet nebo bagatelizovat skutečné rozdíly mezi oběma pohlavími a ve zdravém rodinném prostředí se děti naučí, že je přirozené, když těmto rozdílům odpovídá i určitá rozdílnost mezi běžnými rodinnými a domácími úlohami mužů a žen.

---

¹⁰⁶ Familiaris consortio, 37.

81. Během této fáze se u děvčat rozvíjí mateřský zájem o malé děti, o mateřství a o domácnost. To, že si budou stále brát za vzor mateřství nejsvětější Panny Marie, by je mělo povzbuzovat, aby si vážily vlastního ženství.

82. Chlapec je v této fázi na poměrně klidném stupni vývoje. Je to také často nejvhodnější období k navázání dobrého vztahu k otci. V této době by se měl naučit, že jeho mužství, i když má být považováno za Boží dar, není znamením nadřazenosti vůči ženám, ale je Božím povoláním k převzetí určitých rolí a odpovědnosti. Je třeba zabraňovat tomu, aby se v chlapci rozvíjela přehnaná agrese nebo aby se příliš zaměřoval na tělesnou zmužilost a výkon a jimi dokazoval své mužství.

83. Nicméně v souvislosti s mravní a sexuální výchovou mohou v této fázi dětství vyvstat různé problémy. Dnes se některé společnosti plánovitě a záměrně pokoušejí vnucovat dětem *předčasnou sexuální informaci*.

Ty však nejsou na tomto stupni vývoje ještě schopny plně chápat hodnotu citového rozměru sexuality. Nejsou s to chápat a kontrolovat sexuální obraz v odpovídající souvislosti mravních zásad, a nemohou tedy přijmout předčasnou sexuální informaci s mravní odpovědností. Taková informace tak ohrožuje jejich emocionální a vzdělávací rozvoj a narušuje přirozený vnitřní klid tohoto životního období. Rodiče by měli jemně, ale rozhodně vyloučit pokusy o narušení nevinnosti dětí, protože takové pokusy ohrožují duchovní, mravní a emocionální rozvoj člověka, který právě dorůstá a má právo na svou nevinnost.

84. Další problém vyvstává tehdy, když děti dostávají předčasnou sexuální informaci prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků nebo od vrstevníků, zkažených nebo předčasně sexuálně poučených. Za těchto okolností jsou pak rodiče nuceni začít s pečlivě vymezeným sexuálním poučením, aby opravili mravně pochybenou informaci nebo aby zamezili obscénnímu způsobu vyjadřování.

85. Ojedinělým jevem není ani sexuální zneužívání dětí. Rodiče musejí chránit své děti, což znamená především vést je k slušnému, ale rezervovanému chování vůči cizím osobám; kromě toho jim poskytnout přiměřené sexuální poučení, aniž by se zacházelo do detailů a jednotlivostí, které by děti mohly uvést do zmatku nebo je vyděsit.

86. Stejně jako v prvních letech života, tak i během dětství by rodiče měli v dětech posilovat ducha spolupráce, poslušnosti, velkodušnosti a odříkání, také podporovat schopnost autoreflexe a zdokonalování se, zušlechťování se. Pro tento stupeň vývoje je totiž charakteristická přitažlivost intelektuální činnosti. Posílení a uplatňování intelektu umožní dítěti získat sílu a schopnost prověřovat a ovládat nejen okolní skutečnost, ale v brzké budoucnosti i tělesné pudy - prověřovat a ovládat je tak, že je bude možno transformovat do intelektuální a rozumové činnosti.

Neukázněný a zhýčkaný chlapec bude mít později sklon k určité mravní nezralosti a slabosti, protože je obtížné uchovat si mravní čistotu, jestliže si člověk osvojí návyky sobeckého a neukázněného chování a není s to přistupovat k ostatním s upřímným zájmem a úctou. Rodiče musejí poskytovat objektivní normu toho, co je správné a co chybné, a tak vytvářet bezpečný mravní základ pro život.

2. Puberta

87. Puberta, která je počátečním stupněm dospívání, je obdobím vyzývajícím rodiče k tomu, aby zvláště pozorně dbali o křesťanskou výchovu svých dětí. "Je to údobí objevování sebe sama a vlastního nitra, údobí velkorysých plánů, prvních vznětů lásky a záchvěvů přirozeného pohlavního pudu, touhy po společnosti druhé osoby. Je to údobí zvláště živé radosti spojené s opojným objevováním života. Často je to však i věk nejpálčivějších problémů, toužebného a dokonce vyčerpávajícího únavného hledání, určité nedůvěry vůči ostatním, určité škodlivé uzavřenosti vůči druhým, věk prvních porážek a hořkostí."¹⁰⁷

88. Rodiče mají být zvláště vnímaví k vývoji svých dětí a k jejich tělesným a duševním proměnám, které jsou rozhodující pro zrání jejich osobnosti. Aniž by však dávali najevo úzkost, strach nebo přehnanou starostlivost, neměli by připustit, aby je zbabělost nebo pohodlnost od jejich ovlivňování odvrátila. Je to samozřejmě důležitý okamžik ve výchově k čistotě, a to se má pak projevit i ve způsobu, jakým rodiče informují o sexualitě. V této fázi se výchovná problematika také týká aspektu genitivity a jejího objasnění v rovině hodnot i celostního chápání skutečnosti a pochopení souvislosti mezi spojením, plozením, manželstvím a rodinou, souvislosti, které by ostatně měla věnovat pozornost každá autentická sexuální výchova.¹⁰⁸

89. Rodiče, vycházejíce z přeměn, které dcery a synové na svém těle zažívají, by měli podrobněji vysvětlovat sexualitu, kdykoliv se v atmosféře vztahu důvěry a přátelství svěří dívky své matce a chlapci svému otci. Takový vztah důvěry a přátelství je třeba navázat již v prvních letech života.

90. Důležitým úkolem rodičů je doprovázet tělesný rozvoj dcer a pomáhat jim, aby *vývoj ženství* v tělesném, psychologickém a duchovním ohledu přijímaly s radostí.¹⁰⁹ Přitom je možno normálně mluvit i o plodných obdobích a o jejich významu; není však ještě nezbytné, pokud to není výslovně žádáno, dávat podrobnou informaci o pohlavním styku.

91. Je velmi důležité také dospívajícím chlapcům pomáhat pochopit etapy fyzického a fyziologického vývoje pohlavních orgánů, dříve než by se tyto věci dovídali od kamarádů, s kterými si hrají, nebo od nedůvěryhodných osob. Rozhovor o fyziologických faktech mužské puberty má probíhat v nenásilném, pozitivním a zdrženlivém tónu, v souvislosti s perspektivou manželství, rodiny a otcovství. Poučení dospívajících děvčat i chlapců musí nutně zahrnovat také zevrubnou a dostatečnou informaci o tělesných a psychologických zvláštnostech druhého pohlaví, k němuž se zvědavost převážně zaměřuje.

V této oblasti může rodičům pomoci informativní podpora svědomitého lékaře nebo psychologa. Jejich informace nesmějí být vytrhávány ze souvislosti s vírou a s výchovnou prací kněze.

92. Pomocí *důvěrného a otevřeného rozhovoru* mohou rodiče vést dcery nejen k tomu, aby čelily všem citovým zmatkům, nýbrž aby i hájily hodnotu křesťanské čistoty vzhledem k druhému pohla-

---

¹⁰⁷ Jan Pavel II., apoštolská exhortace *Catechesi tradendae*, 38: AAS 71 (1979), s. 1309 (čes. vyd. Řím, Křesťanská akademie 1982, s. 33n).

¹⁰⁸ V různých kulturách je takový pozitivní postoj velmi rozšířen a puberta je oslavována "obřady přechodu", neboli formami zasvěcení do dospělého života. Katolíci pod bedlivým vedením církve mohou přijmout to, co je v těchto zvyklostech dobré a pravdivé, ale mají to očistit od všeho nepřiměřeného nebo nemorálního.

ví. Poučování dívek i chlapců musí směřovat k tomu, aby jim ukázalo krásu mateřství a úchvatnou skutečnost plození, jakož i hluboký význam panenství. Tak se jim pomůže, aby se postavili na odpor proti hédonistické mentalitě, dnes tak rozšířené, a především se bude v tomto tak rozhodujícím období předcházet "antikoncepční mentalitě", bohužel velmi rozšířené, se kterou se dcery budou potýkat ještě i později v manželství.

93. Během puberty může *psychický a emocionální vývoj chlapce* způsobit, že se stane náchylným k erotickým představám a že vyvstane pokušení k sexuální zkušenosti. Rodiče musí svým synům pomáhat a korigovat jejich sklon k hédonistickému a materialistickému užívání sexuality. Budou jim proto připomínat Boží dar, který dostali, aby s Bohem spolupracovali na úkolu "v průběhu dějin uskutečňovat původní požehnání Stvořitele, plozením předávat dál Boží obraz od člověka k člověku"; a upevní je tak v přesvědčení, že "plodnost je ovocem a znamením manželské lásky, živým svědectvím oboustranného úplného sebeodevzdání manželů".¹¹⁰ Tímto způsobem se synové naučí také patriční úctě k ženě. Účast rodičů na informování a poučování je nezbytná ne proto, že by se jinak synové se sexuálními skutečnostmi neseznámili, ale proto, aby je poznali ve správném světle.

94. Pozitivním a prozíravým způsobem budou rodiče uskutečňovat, co žádali otcové 2. vatikánského koncilu: "Mladé lidi je třeba vhodně a včas poučit - a to převážně už v rodině - o důstojnosti, úloze a praxi manželské lásky, aby nabyli úcty k čistotě a mohli v příhodném věku po čestně prožitém období zasnoubení vstoupit do manželství."¹¹¹

Tato pozitivní informace o sexualitě bude vždy zařazena do jediného výchovného plánu, který tak vytvoří křesťanský kontext, v němž by měly být poskytovány veškeré informace o životě, o sexuální aktivitě, o anatomii a o hygieně. Proto musí mít vždy duchovní a mravní dimenze přednost a musí být zaměřeny na dva zvláštní cíle: ukázat Boží příkázání jako životní cestu a vychovat správné svědomí.

Když se mladík ptá Ježíše, co má dělat, aby dosáhl věčného života, dostává odpověď: "Chceš-li ... vejít do života, zachovávej příkázání" (Mt 19,17); a když mu vypočítal ta, která se týkají lásky k bližnímu, shrnuje je v kladné formulaci: "Miluj svého bližního jako sám sebe" (Mt 19,19). Je velmi důležité předkládat příkázání (psaná Božím prstem, srov. Ex 31,18) jako Boží dar a jako výraz smlouvy s Bohem, potvrzené Ježíšem a jeho vlastním příkladem. Jedině tak je dospívající nebude oddělovat od jejich vztahu s vnitřně bohatým a od sobectví osvobozeným životem.¹¹²

95. Pro výchovu svědomí je žádoucí, aby se výchozím bodem stalo vysvětlení a uvědomění si plánu lásky, který má Bůh s každým člověkem, kladné a osvobozující hodnoty mravního zákona, křehkosti způsobené hříchem, ale i prostředků milosti, které člověka na jeho pouti k dobru a ke spáse posilují.

V nitru člověka je "mravní svědomí", které, jak říká 2. vatikánský koncil, "je nejtajnější střed a svatyně člověka".¹¹³ "Ve vhodnou chvíli mu ukládá, aby konal dobro a vyhýbal se zlu. Soudí také každou konkrétní volbu tím, že ji schvaluje, je-li dobrá, nebo ji odsuzuje, je-li špatná. Dosvědčuje

---

¹⁰⁹ Srov. *Mulieris dignitatem*, 17nn.

¹¹⁰ *Familiaris consortio*. 28 (cit. čes. vyd. s. 34); srov. také GS, 50.

¹¹¹ GS, 49 (cit. čes. vyd. s. 225).

¹¹² Srov. *Katechismus katolické církve*, 2052.

¹¹³ GS, 16.

svrchovanost pravdy ve vztahu k nejvyššímu Dobru, jehož přitažlivost lidská osoba vnímá a jehož příkazy přijímá."¹¹⁴

Vždyť "mravní svědomí je soud rozumu, kterým lidská osoba poznává mravní jakost konkrétního činu, který se chystá vykonat, který právě koná anebo vykonala".¹¹⁵ Výchova svědomí tedy vyžaduje vysvětlení týkající se pravdy a Božího plánu a nesmí se zaměřovat s neurčitým subjektivním pocitem nebo osobním názorem.

96. Když rodiče odpovídají na *otázky dětí*, musí uvádět dobře promyšlené argumenty pro vysokou hodnotu čistoty a jasně ukazovat intelektuální a lidskou neudržitelnost teorií, které povzbuzují k bezuzdnému a hédonistickému chování; jejich odpovědi mají být jasně srozumitelné, aniž by se přitom přikládala nadměrná důležitost problematice patologického sexuálního chování a aniž by se vytvářel falešný dojem, že sexualita je něco hanebného nebo nečistého, neboť je to velký Boží dar. Bůh vložil do lidského těla schopnost plodit, a tak nám dal účast na své stvořitelské moci. Dokonce jak v Písmu svatém (srov. Pís 1-8; Oz 2; Jer 3,1-3; Ez 23 atd.), tak i v tradici křesťanské mystiky¹¹⁶ je manželská láska vždy pokládána za symbol a obraz Boží lásky k lidem.

97. Protože během puberty jsou chlapec i dívka zvlášť náchylní podléhat emocionálním vlivům, je úkolem rodičů prostřednictvím rozhovoru a příkladem vlastního způsobu života pomáhat dětem, aby dokázaly čelit záporným vlivům, které na ně doléhají zvenčí a které by mohly způsobit, že začnou podceňovat křesťanskou výchovu k lásce a čistotě. Zvláště ve společnostech zachvácených konzumní horečkou se budou rodiče muset občas starat - aniž by to bylo nápadné - o vztahy svých dospívajících dětí s dospívajícími druhého pohlaví. Existují zvyklosti ve způsobu hovoru a oblékání, jež jsou, třebaže je společnost akceptuje, z morálního hlediska nepřijatelné a představují způsob snižování sexuality, kterou redukuje na předmět ukájení potřeb. Rodiče tedy mají své děti učit, jakou hodnotu má křesťanská skromnost, střízlivost v odívání a nezbytná nezávislost vůči módním vlnám, která je charakteristická pro muže nebo ženu s vyzrálou osobností.¹¹⁷

3. Dospívání v životním plánu

98. Dospívání představuje ve vývoji jednotlivce období sebeprojece, plánování, čím bude, a proto také i objevení vlastního povolání. Tato fáze má dnes tendenci trvat mnohem déle než v minulosti, ať už z důvodů fyziologických nebo společensko kulturních. Křesťanští rodiče "musejí vychovávat děti pro život tak, aby každé z nich mohlo podle povolání přijatého od Boha zcela splnit svou úlohu".¹¹⁸ Je to svrchovaně důležitý úkol, který je nad to vyvrcholením rodičovského poslání. Tento úkol je důležitý vždycky, ale v tomto období života dětí vyvstává jeho závažnost zvláštní měrou: "V životě každého laika přicházejí ... důležité a rozhodující okamžiky, kdy má poznat Boží volání ... K těmto okamžikům patří období dospívání a mládí vůbec."¹¹⁹

¹¹⁴ *Katechismus katolické církve*, 1777.

¹¹⁵ Tamtéž, 1778.

¹¹⁶ Srov. sv. Terezie z Avily, *Poesie*, 5-9; sv. Jan od Kříže, *Poesie*, 10.

¹¹⁷ Srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 90

¹¹⁸ *Familiaris consortio*, 53 (cit. čes. vyd. s. 58n).

¹¹⁹ *Christifideles laici*, 58 (cit. čes. vyd. s. 105).

99. Je velmi důležité, aby mladiství nezůstali při hledání svého *osobního povolání* sami. Velký a někdy rozhodující význam má rada rodičů, podpora kněze nebo jiných náležitě vzdělaných osob - ve farnostech, ve sdruženích, v nových a plodných církevních hnutích atd. - které jim mohou pomoci odhalit, jaký smysl, pokud jde o povolání, má jejich život mít, odhalit rozmanité formy všeobecného povolání ke svatosti, "neboť Kristovo - Následuj mě! lze zaslechnout na různých cestách, po nichž jdou učedníci a vyznavači Vykupitele".¹²⁰

100. Po staletí byl pojem povolání vyhrazen výlučně pro kněžství a řeholní život. Druhý vatikánský koncil připomněl učení Pána: "Vy však buďte dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec" (Mt 5, 48), a obnovil všeobecnou výzvu ke svatosti:¹²¹ "Tuto naléhavou výzvu ke svatosti - napsal krátce nato Pavel VI. - lze považovat za nejvýraznější prvek celého koncilního učení a takřka za jeho poslední cíl."¹²² A Jan Pavel II. zdůrazňuje: "O všeobecném povolání ke svatosti se jasně vyslovil druhý vatikánský koncil. Dokonce lze tvrdit, že koncil, zaměřený na obnovu křesťanského života v duchu evangelia, to stanovil jako hlavní orientaci pro všechny syny a dcery církve."¹²³ Tato orientace není pouze morální napomenutí, nýbrž bezvýhradný požadavek, vyplývající z tajemství církve."¹²⁴

Bůh volá ke svatosti všechny lidi a pro každého má naprosto přesný plán: *osobní povolání*, které má každý poznat, přijmout a rozvíjet. O všech křesťanech - kněžích i laicích, ženatých i svobodných - platí slova apoštola národů: Jste "od Boha vyvolení, svatí a milovaní" (Kol 3,12).

101. Je tedy nezbytné, aby v katechezi a ve výchově v rodině i mimo ni nikdy nechybělo nejen učení církve o vznešené hodnotě panenství a celibátu,¹²⁵ nýbrž i co církev říká o povolání k manželství, které křesťan nemůže nikdy považovat za pouhé lidské dobrodružství: "Toto tajemství je veliké; mám na mysli vztah Krista a církve" (Ef 5,32). To, zda se podaří vštípit mladým toto pevné vědomí, které má pro dobro církve a lidstva transcendentální význam, "závisí většinou na rodičích a na rodinném životě, který uskutečňují ve svém domově".¹²⁶

102. Rodiče se musejí neustále snažit dávat dětem svým životem příklad a svědectví o věrnosti Bohu a o své vzájemné věrnosti v manželském svazku. Zvláště rozhodující je však jejich příklad v dospívání, v období, ve kterém mladí hledají *živé a přitažlivé vzory chování*. Protože se v tomto období také často projevují mnohem zřetelněji sexuální problémy, mají rodiče dětem pomáhat i prozíravými radami a učit je milovat krásu a sílu čistoty; přitom by měli objasňovat, jak nedoceníitelnou hodnotu má modlitba, časté a účinné přijímání svátostí, a zvláště osobní zpověď, aby člověk dokázal žít čistě. Kromě toho by měli být rodiče schopni podle potřeby podat svým dětem pozitivní

¹²⁰ Jan Pavel II., apoštolský list mládeži celého světa *Parati semper*, 9: AAS 77 (1985), s. 602.

¹²¹ Srov. LG, kap. V.

¹²² Pavel VI., Motu proprio *Sanctitatis clarior* (19. 3. 1969): AAS 61 (1969), s. 149.

¹²³ Viz zvláště V. kap. LG (39-42), která pojednává o *všeobecném povolání ke svatosti v církvi*.

¹²⁴ *Christifideles laici*, 16 (cit. čes. vyd. s. 28).

¹²⁵ Srov. Tertulián, *De exhortatione castitatis*, 10: CCL 2, 1029-1030; sv. Cyprián, *De habitu virginum*, 3 a 22: CSEL 3/1, 189 a 202-203; sv. Atanáš, *De virginitate*: PG 28, 252-281; sv. Jan Zlatoústý, *De virginitate*: SCh 125; Pius XII., apoštolská exhortace *Menti nostrae* (23. 9. 1950): AAS 42 (1950), s. 682; Jan XXIII., promluva k účastníkům prvního mezinárodního kongresu "O povoláních ke stavům dokonalosti v dnešním světě", který pořádala Kongregace pro řeholníky 16. 12. 1961: AAS 54 (1962), s. 33; LG, 42, *Familiaris consortio*, 16.

¹²⁶ Jan Pavel II., homilie při mši sv. v Limericku (Irsko), 1. 10. 1979: L'Osservatore Romano, 1-2. 10. 1979, příloha, s. XX.

a vyrovnané vysvětlení ohledně jistých pevných bodů křesťanské morálky, jako je např. nerozlučitelnost manželství, souvislost mezi láskou a plozením a také nemorálnost předmanželských styků, umělého ukončení těhotenství, antikoncepce a sebeukájení. K posledním uvedeným nemorálním způsobům jednání, které odporují smyslu manželského sebedarování, je dobré ještě připomenout: "Dva rozměry manželského svazku, rozměr jednoty a rozměr plození, nemohou být uměle oddělovány bez porušení nejnvtirnějši pravdy samotného manželského aktu."¹²⁷ V tomto bodě bude pro rodiče cennou pomocí, když si důkladně prostudují a promyslí církevní dokumenty, které se zabývají touto problematikou.¹²⁸

103. Zvláště masturbace (sebeukájení) je závažné narušení řádu, samo o sobě nedovolené, které nelze mravně ospravedlňovat, i když "nezralost dospívání, která se může někdy protáhnout za hranice období puberty, narušená psychická rovnováha nebo návyk mohou ovlivňovat chování, a tím oslabují dobrovolnost jednání a působí, že subjektivně to není vždy těžký hřích".¹²⁹ Dospívajícím je tedy třeba pomoci překonávat zmatky, projevující se navenek tímto způsobem, které jsou charakteristické pro tento stupeň vývoje a často jsou výrazem vnitřních konfliktů a nezřídka i egoistického pohledu na sexualitu.

104. Zvláštní problematikou, která může vyvstat v procesu pohlavního zrání a identifikace, je homosexualita, která se ostatně v civilizacích městského charakteru stále více šíří. K tomuto jevu je třeba se vyslovovat na základě uváženého posuzování a ve světle církevních dokumentů.¹³⁰ Mladým je zapotřebí pomáhat, aby se naučili rozlišovat pojmy normalita a anomálie, subjektivní vina a objektivní narušení řádu; přitom je třeba se vyvarovat toho, abychom je podněcovali k nějakým nepřátelským postojům, na druhé straně je nutné jim správně vysvětlit uspořádané a komplementární zaměření sexuality na skutečnost manželství, plození a křesťanské čistoty. "Homosexualita označuje vztahy mezi muži nebo ženami, kteří pociťují pohlavní přitažlivost, výlučně nebo převážně k osobám téhož pohlaví. Během staletí a v různých kulturách se projevuje velmi rozmanitými způsoby. Její psychický zrod zůstává z velké části nevysvětlitelný."¹³¹ Je třeba rozlišovat sklon, který může být vrozený, od homosexuálních styků, které "jsou samy v sobě nezřízené"¹³² a "odporují přirozenému zákonu".¹³³

V mnoha případech, zvláště dokud se praxe homosexuálních styků neupevnila, lze pozitivně využít vhodné terapie. V každém případě osoby, které se ocitají v této situaci, mají být přijímány s úctou, s vážností a s citlivostí a je třeba se vyhnout jakékoliv formě nespravedlivé diskriminace. Rodiče pak, pokud by u dětí v útlém věku nebo v dospívání zaznamenali, že se začíná objevovat takový sklon nebo odpovídající způsob chování, ať vyhledají pomoc odborných a kvalifikovaných osob, aby se jejich dětem poskytla všemožná pomoc.

---

¹²⁷ Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 12 (cit. čes. vyd. s. 21).

¹²⁸ Jedná se zejména o dokumenty, citované v poznámkách tohoto listu; jsou zde uvedeny i nutné bibliografické údaje českých vydání (pozn. red.).

¹²⁹ *Persona humana*, 9.

¹³⁰ Dokumenty Kongregace pro nauku víry: *Persona humana a La cura pastorale delle persone omosessuali; Katechismus katolické církve*, 2357-2359.

¹³¹ *Katechismus katolické církve*, 2357.

¹³² *Persona humana*, 8 (cit. čes. vyd. s. 9).

¹³³ *Katechismus katolické církve*, 2357.

Pro většinu homosexuálních osob je tento stav zkouškou. "Proto mají být přijímáni s úctou, soucitem a jemnocitem. Vůči nim je třeba se vyhnout jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace. Takové osoby jsou povolány naplnit Boží vůli ve svém životě, a jsou-li křesťany, spojit těžkosti, s nimiž se mohou setkat v důsledku svého stavu, s obětí Pána na kříži."¹³⁴ "Homosexuální osoby jsou povolány k čistotě."¹³⁵

105. Vědomí o tom, že sexualita má kladný význam pro harmonii a rozvoj osobnosti, ale i vzhledem k povolání člověka v rodině, ve společnosti a v církvi, tvoří horizont, do kterého musí být postavena výchova v každé vývojové etapě dospívání. Nikdy se nesmí zapomínat na to, že při neuspořádaném užívání sexu hrozí člověku postupné zničení schopnosti milovat, když je pro něj cílem sexuality rozkoš místo upřímného sebedarování a redukuje druhé osoby na předměty vlastního uspokojení. Tak se oslabuje jak smysl pravé lásky mezi mužem a ženou, vždy otevřené k životu, tak i sama rodina. Postupně to pak vede k znevažování života, který by mohl být počat, a který je ještě navíc pokládán za zlo, jež v jistých situacích hrozí omezením osobních rozkoší.¹³⁶ "Vulgární chápání sexuality patří mezi hlavní příčiny, které vedou k pohrdání počatým životem: opravdová láska totiž dovede život chránit."¹³⁷

106. Je třeba také vzít v úvahu, že v průmyslových společnostech dospívající zcela zaměstnává a občas uvádí ve zmatek problém *nalezení vlastní identity*, objevení vlastního životního plánu a potíží při integraci sexuality do zralé a pozitivně zaměřené osobnosti, ale i problém přijmout sám sebe a své tělo. Pro dospívající mládež vznikají v současnosti zařízení a speciální centra, často se vyznačující čistě hédonistickým zaměřením. Zdravá kultura těla, která vede k tomu, že člověk přijímá sám sebe jako dar a jako ztělesnění ducha, jenž je povolán, aby se otevřel Bohu a společnosti, bude muset výchovu v tomto vysoce konstruktivním, ale také rizikovém období doprovázet.

Tváří v tvář možnostem různého shromažďování zaměřeného na požitky, jež se zvláště ve společnostech s vysokou životní úrovní mládeži nabízejí, je pak svrchovaně důležité stavět mladým před oči ideály lidské a křesťanské solidarity a konkrétní způsoby angažovanosti ve sdruženích a církevních hnutích a v dobrovolných katolických a misijních službách.

107. V tomto období jsou velmi důležitá *přátelství*. Podle situace a místních společenských zvyklostí bývá dospívání dobou, kdy se mladým dopřává více volnosti ve vztazích k druhým a nezávislosti na běžném denním rodinném režimu. Aniž by omezovali nezávislost, na kterou mají nárok, musí rodiče, když je to nezbytné,¹³⁸ umět říci svým dětem ne a zároveň v nich pěstovat smysl pro to, co je krásné, ušlechtilé a pravdivé. Musí být dále vnímaví pro to, jak si dospívající cení sám

---

¹³⁴ Tamtéž, 2358.

¹³⁵ Tamtéž, 2359.

¹³⁶ Toto spolu s vědomostmi o zvláštní síle *libida* - jak to prokázalo studium lidské psyché - nám pomůže pochopit učení církve o závažnosti každého nezřízeného užívání sexu: "Podle tradičního křesťanského ... učení, které uznává za správné i zdravý lidský rozum, v sexuálním mravní řádu jsou obsaženy tak vysoké hodnoty pro lidský život, že každé jeho přímé porušení je objektivně těžkým přečinem" (*Persona humana*, 10; cit. čes. vyd. s.13). Stojí za povšimnutí, že podle učení církve je těžkým objektivně (pro předmět činu), ale tím se neříká, že se jedná o těžkou vinu, je-li úkon vůle nedokonalý. Dokonce ve stejné kapitole *Persona humana* se upozorňuje, že v této oblasti je nasnadě možnost, že chyběl plný uvážený souhlas.

¹³⁷ *Evangelium vitae*, 97 (čes. vyd. Praha, Zvon 1995, s. 121).

¹³⁸ Stačí pomyslet na zlořády, které se často vyskytují na jistých diskotékách i mezi mládeží, které ještě není 16 let.

sebe; může totiž procházet obdobím zmatku a nejasnosti, pokud jde o význam osobní důstojnosti a požadavky, které jsou s ní spojeny.

108. Radami, které jim vnukne láska a trpělivost, budou rodiče pomáhat mladistvým před *přílišným uzavíráním se do sebe*. A když to bude třeba, naučí je jít proti společenskému trendu, který se snaží udusit pravou lásku a úctu ke skutečnostem ducha: "Buďte střízliví a bděte, protože váš protivník ďábel jako řvoucí lev obchází a hledá, koho by mohl zhltnout. Postavte se proti němu, silní vírou. Víte přece, že vaši bratři po celém světě musejí také trpět. Když teď nakrátko snesete utrpení, Bůh, dárce veškeré milosti, který vás pro zásluhy Krista Ježíše povolal ke své věčné slávě, sám vás zdokonalí, utuží, utvrdí a upevní" (1 Petr 5, 8-10).

4. K dospělému věku

109. Není záměrem tohoto dokumentu pojednávat o bezprostřední přípravě na manželství, která je požadavkem křesťanské výchovy zvláště v této době potřebným a církví doporučovaným.¹³⁹ Je třeba si uvědomit, že posláním rodičů nekončí, když dítě dosáhne věku plnoletosti, který se ostatně liší podle různých kultur a zákonodárství. Zvláštním a významným okamžikem pro mladé lidi je, když nastupují do práce nebo na vyšší školu, kde se dostávají - někdy náhle, ale to může být snad i blahodárné - do styku s různými vzory chování a s příležitostmi, které se pro ně mohou stát skutečnou výzvou.

110. Rodiče, udržující otevřený důvěryplný dialog, jenž podporuje smysl pro odpovědnost a zároveň respektuje oprávněnou a nezbytnou nezávislost, budou vždy, ať už radou nebo příkladem, pro děti výchovným bodem k tomu, aby v procesu širší socializace měly možnost dospět k zralé a vnitřně i společensky integrované osobnosti. Zvláště je třeba pečovat o to, aby děti nepřerušily vztah víry k církvi a k církevním aktivitám, ale spíše jej zintenzivněly; aby si uměly v budoucnosti vybrat pro své myšlení a život správné učitele a aby byly také s to angažovat se jako křesťané v kulturní a společenské oblasti, aniž by měly strach se k svému křesťanství přiznat a aniž by při hledání vlastního povolání ztratily správný směr.

V době *zasnoubení* a vážného vztahu, který by mohl vyústit v založení rodiny, se úloha rodičů nesmí omezit na pouhé zákazy, a tím méně na přímé zasahování do volby snoubence nebo snoubenky, ale spíše je třeba pomáhat dětem definovat podmínky nutné k existenci vážného, čestného a slibného svazku a podporovat je na cestě jasného svědectví křesťanské věrnosti ve vztahu k osobě druhého pohlaví.

111. Rodiče se musí vyvarovat toho, aby potvrzovali obecně rozšířený názor, podle kterého je třeba všemi způsoby doporučovat ctnosti a hodnoty panenství dcerám, zatímco od synů by se něco takového nemělo požadovat, jako by jim bylo vše dovoleno.

Pro křesťanské svědomí, pro perspektivy manželství a rodiny a vzhledem ke každému druhu povolání platí doporučení svatého Pavla v listu Filipánům: "Konečně, bratři, mějte zájem o všechno, co je pravdivé, co je čestné, co je spravedlivé, co je nevinné, co je milé, co slouží dobré pověsti a o každou zdatnost nebo činnost, která si zasluhuje chválu" (Flp 4,8).

---

¹³⁹ Srov. *Familiaris consortio*, 66.

VII. PRAKTICKÉ RADY

---

112. Je tedy úkolem rodičů, aby v rámci výchovy ke ctnostem podporovali skutečnou výchovu svých dětí k lásce: po *prvotním* zplazení lidského života plodivým aktem musí následovat už ze své povahy *druhé* zplazení, kterým mají rodiče pomáhat dítěti, aby rozvíjelo vlastní osobnost.

Proto je třeba v následujících odstavcích uvést *doporučení*, která shrnou, co bylo dosud řečeno, a uvedou to do roviny konkrétní praxe.¹⁴⁰

Doporučení rodičům a vychovatelům

113. *Doporučuje se rodičům, aby si uvědomovali svou výchovnou úlohu a aby hájili a vykonávali toto prvotní právo i povinnost.*¹⁴¹ Z toho vyplývá, že jakákoliv výchovná činnost, také pokud jde o výchovu k lásce, prostřednictvím osob mimo rodinu musí být podřízena požadavku ze strany rodičů a nesmí se brát jako náhrada, nýbrž jen jako podpora jejich působení: proto "pohlavní výchova, základní právo a povinnost rodičů, musí se dít stále za jejich pečlivého vedení jak doma, tak ve vzdělávacích ústavech, které pro své děti zvolili a které mají kontrolovat".¹⁴² Rodičům často nechybí ani uvědomění ani síla. Jsou však příliš odkázáni sami na sebe, vydáni napospas a často jsou zatíženi pocitem viny. Potřebují nejen pochopení, ale i podporu a pomoc ze strany skupin, sdružení a institucí.

I. Doporučení rodičům

114. 1) Rodičům se doporučuje, *aby se sdružovali s jinými rodiči* nejen kvůli tomu, aby hájili, zachovali a zdokonalili vlastní roli prvotních vychovatelů svých dětí, zvláště v oblasti výchovy k lásce,¹⁴³ ale také aby předcházeli škodlivým formám sexuálního poučování a aby zajistili, že děti budou vychovávány podle křesťanských zásad a ve shodě se svým osobním vývojem.

115. 2) Rodičům, jimž při výchově jejich dětí k lásce pomáhají jiní lidé, se doporučuje, aby se *přesně informovali o obsahu takové doplňující výchovy a o způsobu, jakým probíhá.*¹⁴⁴ Nikdo nesmí děti nebo mladistvé zavázat k mlčení o obsahu a metodě poučování udíleného mimo rodinu.

116. 3) Uvědomujeme si obtíže a často i nemožnost, aby se rodiče *plně podíleli na každém doplňujícím poučování mimo domov*; nicméně je jejich právem vědět, jaká je jeho struktura a program. V každém případě jim nemůže být upíráno právo, aby byli při takových setkáních přítomni.¹⁴⁵

---

¹⁴⁰ Následující doporučení byla formulována: a) ve světle práv každé osoby na víru a na praktikování katolické víry: 2. vatikánský koncil, Deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae*, 1.2.5.13.14; *Carta dei Diritti della Famiglia*, čl. 7; b) ve smyslu práv rodiny na svobodu a důstojnost: srov. preambule k *Carta dei Diritti della Famiglia*; DH, s; *Familiaris consortio*, 26.42.46.

¹⁴¹ Srov. GE, 3; *Familiaris consortio*, 36; *Carta dei Diritti della Famiglia*, čl. 5.

¹⁴² *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 44).

¹⁴³ Srov. *Carta dei Diritti della Famiglia*, čl. 8a, 5c; CIC, kán. 215, kán. 223, § 2, kán. 799; *Gratissimam sane*, 16.

¹⁴⁴ Toto doporučení je odvozeno z *Carta dei Diritti della Famiglia*, čl. 5 c,d,e, protože dohled a kontrola ze strany rodičů zahrnuje i právo na informace.

117. 4) Rodičům se doporučuje, aby pozorně sledovali každý způsob sexuální výchovy, která je udílěna dětem mimo domov, a aby jejich účast *odvolali, když výchova neodpovídá zásadám rodičů.*¹⁴⁶ *Toto rozhodnutí rodičů však nesmí být důvodem pro diskriminaci dětí.*¹⁴⁷ *Na druhé straně rodiče, kteří odvolají své děti z takového poučování, mají povinnost poskytnout jim přiměřené vysvětlení, odpovídající vývojovému stupni každého dítěte nebo mladého člověka.*

2. Doporučení všem vychovatelům

118. 1) Od té chvíle, kdy každé dítě nebo mladý člověk má mít možnost žít vlastní sexualitu ve shodě s křesťanskými zásadami, a tedy i praktikovat ctnost čistoty, *nesmí žádný vychovatel - ani rodiče - zasahovat do tohoto práva* (srov. Mt 18,4-7).¹⁴⁸

119. 2) Doporučuje se respektovat *právo dítěte nebo mladého člověka, aby byl přiměřeně informován* svými rodiči o mravních a sexuálních otázkách, a to takovým způsobem, aby bylo respektováno jeho přání být čistý a k čistotě být vychováván.¹⁴⁹ Toto právo je dále kvalifikováno stupněm vývoje dítěte, jeho schopností integrovat mravní pravdu se sexuálními informacemi a ohledem na nevinnost a vnitřní klid dítěte.

120. 3) Doporučuje se respektovat *právo dítěte nebo mladého člověka nezúčastnit se žádné formy sexuálního poučování mimo domov.*¹⁵⁰ Kvůli takovému rozhodnutí nesmí ani děti ani jiní členové rodiny být nikdy trestáni nebo diskriminováni.

Čtyři praktické zásady a jejich zvláštní pravidla

121. Na základě těchto doporučení se výchova k lásce může konkretizovat ve čtyřech praktických zásadách.

122. 1. *Lidská sexualita je posvátné tajemství, které musí být prezentováno ve shodě s věroukou a mravoukou církve a s neustálým zřetelem k následkům dědičného hříchu.*

Tato doktrinální zásada, používaná s úctou a s křesťanským realismem, musí vždy určovat výchovu k lásce. V době, která zbavila lidskou sexualitu tajemství, musejí rodiče při výchově vlastní i přijímané od jiných dbát na to, aby se vyhnuli snižování lidské sexuality. Zvláště je nutno uchovat hlubokou úctu před odlišností muže a ženy, v níž se zrcadlí láska a plodnost samého Boha.

123. Při poučování o katolické víře a morálce týkajících se sexuality je nutno brát v úvahu *trvalé následky dědičného hříchu*, to je lidskou slabost a potřebu Boží milosti k tomu, aby člověk přemohl pokušení a vyvaroval se hříchu. K tomuto cíli je třeba *vychovávat svědomí* každého člověka jasným

---

¹⁴⁵ Toto doporučení je odvozeno z Carta dei Diritti della Famiglia, čl. s c,d,e; protože účast rodičů jim usnadňuje dohled a kontrolu nad výchovou jejich dětí k lásce.

¹⁴⁶ Toto doporučení je odvozeno z Carta dei Diritti della Famiglia, čl. s c,d,e, protože právo odvolat děti ze sexuální výchovy zaručuje rodičům svobodné uplatňování práva na výchovu svých dětí podle vlastního svědomí.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, čl. 7.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, čl. 4e.

¹⁴⁹ Toto doporučení je odvozeno z GE, 1.

¹⁵⁰ Toto doporučení je praktické rozšíření práva dítěte na čistotu, uvedeného výše (§ 1 I 8), a odpovídá výše uvedenému právu rodičů (§ 117).

způsobem a v souladu s duchovními hodnotami. Katolická morálka se však nikdy neomezuje jen na nějaký návod, jak se vyhnout hříchu; pojednává také o tom, jak růst v křesťanských ctnostech a jak rozvíjet schopnost dávat sám sebe v povolání vlastního života.

124. 2. Dětem a mladistvým smějí být předkládány pouze informace odpovídající aktuální fázi jejich individuálního vývoje.

Tato zásada včasnosti byla už uvedena v pojednání o různých fázích rozvoje dětí a mládeže. Rodiče a všichni, kteří jim pomáhají, musí být citliví: a) k různým fázím vývoje, zvláště k "létům nevinnosti" a k pubertě; b) ke způsobu, jak každé dítě nebo mladistvý prožívá různé etapy života; c) ke zvláštním problémům spojeným s těmito etapami.

125. Ve světle této zásady lze také poukázat na závažnost včasného řešení těchto specifických problémů: a) V pozdním dospívání mají být mladí lidé poučeni o ukazatelích plodnosti, o přirozené regulaci plodnosti, avšak pouze v kontextu výchovy k lásce, manželské věrnosti, Božího plánu plození a úcty k lidskému životu. b) O *homosexualitě* se před obdobím dospívání nemá mluvit, jedině ve zvláštní situaci, vznikne-li nějaký vážný problém.¹⁵¹ Toto téma musí být prezentováno ve vztahu k čistotě, zdraví a "pravdě o lidské sexualitě ve vztahu k rodině, jak tomu učí církev".¹⁵² Hovořit lze snad jen v případě, že by rodiče museli individuálními radami reagovat na skutečné problémy.

126. 3. Dětem nebo mladistvým kteréhokoli věku nesmí být předkládán žádný materiál erotické povahy, ani individuálně ani ve skupině. Tato zásada slušnosti má chránit ctnost křesťanské čistoty. Proto při poskytování sexuálního poučení v kontextu výchovy k lásce musí být informace vždy "pozitivní a rozumná"¹⁵³ a "jasná a taktní",¹⁵⁴ Tyto čtyři pojmy, užívané katolickou církví, vylučují každou formu nepřijatelného obsahu sexuální výchovy.¹⁵⁵ Kromě toho grafická a realistická znázornění porodu, např. ve filmu, i když nejsou erotická, se musí dostávat do vědomí postupně, aby tak u dívek a mladých žen nedocházelo ke vzniku strachu a odmítavého postoje k plození.

127. 4. Nikdo nesmí být vyzýván, tím méně zavazován, aby jednal jakýmkoliv způsobem, který by objektivně mohl urážet slušnost nebo který by subjektivně mohl zranit jeho jemnocit nebo smysl pro "soukromí".

Tato zásada ohleduplnosti vůči dítěti vylučuje všechny nevhodné formy zapojování a spoluúčinkování dětí a mladistvých při poučování. Do ní lze zahrnout mimo jiné následující metody zneužívání sexuální výchovy: a) jakékoliv "dramatizované" předvádění, mimické naznačování skutečností z pohlavní nebo erotické oblasti; b) vyrábění obrazů, tabulek, modelů atd. tohoto druhu; c) požadovat od dětí osobní informace o sexuálních otázkách,¹⁵⁶ nebo zveřejňování rodinných záležitostí; d) ústní nebo písemné zkoušky, týkající se pohlavních nebo erotických otázek.

¹⁵¹ Srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 101-103.

¹⁵² *La cura pastorale delle persone omosessuali*, 17.

¹⁵³ GE, 1.

¹⁵⁴ *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 44).

¹⁵⁵ Například: a) erotické materiály v obrazové podobě, b) erotické materiály v podobě psané nebo mluvené (srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 76), c) obscénní a hrubé vyjadřování, d) neslušný humor, e) hanobení čistoty, tj. pokusy snižovat závažnost hříchu proti této ctnosti.

¹⁵⁶ S výjimkou těch, které souvisejí s rozumným a přiměřeným poučením o přirozené regulaci plodnosti.

Zvláštní metody

128. Tyto zásady a tato pravidla mohou posloužit rodičům a všem, kdo jim pomáhají, jako orientace pro používání rozmanitých metod, které se zdají podle zkušenosti rodičů a odborníků vhodné. Pojednáme nyní o těchto doporučených metodách a zároveň upozorníme na metody, jimž je třeba se vyhnout, spolu s ideologiemi, které jsou jejich východiskem a inspirací.

a) Doporučené metody

129. Normální a základní metodou, již navrženou v této příručce, je *osobní rozhovor mezi rodiči a dětmi*, totiž *individuální výchova v prostředí rodiny*. Důvěrný a otevřený rozhovor s vlastními dětmi, který nejen respektuje etapy jejich vývoje, ale i je jako osobnost, se totiž nedá ničím nahradit. Pokud však rodiče žádají pomoc druhých, existují různé užitečné metody, jež mohou být doporučené na základě zkušeností rodičů a ve shodě s křesťanskou prozíravostí.

130. 1. Rodiče se mohou, buď oba nebo každý jednotlivě, *setkávat s jinými, kteří jsou vyškoleni ve výchově k lásce*, aby tak čerpali z jejich zkušenosti a odbornosti. Tito je případně mohou seznámit s literaturou a jinými pomůckami, doporučenými církevními autoritami, nebo jim je poskytnout.

131. 2. Rodiče, kteří nejsou vždy připraveni na to, aby se vypořádali s problémy, jež výchova k lásce přináší, se mohou spolu se svými dětmi účastnit shromáždění, vedených zkušenými a důvěryhodnými osobami, jako jsou např. lékaři, kněží, vychovatelé. V některých případech se zdá lepší uspořádat takové shromáždění jen s dcerami nebo jen se syny, aby se dalo svobodněji hovořit.

132. 3. Za určité situace mohou rodiče *svěřit část výchovy k lásce jiné osobě, které důvěřují*, naskytnou-li se otázky, vyžadující v jednotlivých případech specifickou odbornost nebo pastorační péči.

133. 4. *Katechezi o morálce s důrazem na sexuální etiku během puberty a dospívání* mohou provádět jiné osoby, kterým rodiče důvěřují, přitom se musejí zajímat o to, jaká morální katecheze se udílí jejich dětem mimo domov, a užívat ji jako podporu své výchovné činnosti. Taková katecheze nemá zahrnovat nejintimnější, biologické nebo citové aspekty sexuální informace, které náležejí do individuální výchovy v rodině.¹⁵⁷

134. 5. *Náboženská výchova rodičů samých*, zvláště solidní katechetická příprava dospělých v otázkách pravdy o lásce, tvoří základ zralé víry, která je může vést při výchově vlastních dětí.¹⁵⁸ Katecheze dospělých umožní nejen hlouběji chápat manželské společenství života a lásky, ale pomůže rodičům, aby se naučili lépe komunikovat s vlastními dětmi. Nadto při výchově dětí k lásce rodiče objeví, že jim tato služba lásky pomáhá udržovat "živé vědomí, že mají v dětech ustavičný 'dar'".¹⁵⁹ Aby byli rodiče schopni dobře plnit svou výchovnou úlohu, je možno ve spolupráci s odborníky zorganizovat speciální kursy dalšího vzdělávání ve výchově.

¹⁵⁷ Srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 58.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, 63.

¹⁵⁹ *Familiaris consortio*, 21 (cit. čes. vyd. s. 27).

b) Metody a ideologie, kterým je třeba se vyhnout

135. Dnes musí být rodiče ostražití, aby jejich dětem nebyla zprostředkována nemorální výchova a vzdělání pomocí rozmanitých metod prosazovaných skupinami, jejichž postoje a zájmy odporují křesťanské morálce.¹⁶⁰ Není možné zabývat se všemi nepřijatelnými metodami; zde upozorníme jen na nejrozšířenější způsoby, které ohrožují práva rodičů a mravní život jejich dětí.

136. Na prvním místě rodiče musí odmítnout *sekularizovanou sexuální výchovu, zaměřenou proti plození (antinatální)*, která odsouvá Boha na okraj života a považuje narození dítěte za jakousi hrozbu; šíří ji velké organizace a mezinárodní sdružení, které podporují umělé ukončení těhotenství, sterilizaci a antikoncepci. Tyto organizace chtějí člověku vnutit falešný životní styl, zaměřený proti pravdě o lidské sexualitě. Působí na národní nebo regionální úrovni a snaží se vzbuzovat u dětí a mladých lidí strach "z hrozby přelidněním", aby podporovaly antikoncepční mentalitu, to je smýšlení zaměřené proti životu; rozšiřují falešné pojmy o "reprodukčním zdraví" a o "sexuálních a reprodukčních právech" mladistvých.¹⁶¹

Kromě toho některé antinatální organizace podporují takové kliniky, které porušují práva rodičů a zajišťují mladým lidem umělé ukončení těhotenství a antikoncepci, a tak podporují promiskuitu - a v důsledku toho stoupající počet těhotenství u mládeže. "Jak nemyslet při pohledu na rok 2000 na mladé lidi? Co se jim nabízí? Společnost 'věcí', a ne 'osob'. Právo dělat svobodně všechno již od nejranějšího mládí, bezuzdně a se všemožnou 'ochranou'. Nezištné sebedarování, ovládání pudů, smysl pro odpovědnost, to jsou pojmy spojované s jinou dobou."¹⁶²

137. Už před dospíváním má být postupně vysvětlován nemravný charakter umělého ukončení těhotenství, ať už provedeného chirurgicky či jiným způsobem, podle pojetí katolické morálky a v úctě k lidskému životu.¹⁶³

Pokud jde o sterilizaci a antikoncepci, nemělo by se o tomto tématu mluvit před věkem dospívání a pak pouze ve shodě s učením katolické církve.¹⁶⁴ Přitom by se měly zdůrazňovat mravní, duchovní a zdravotní přednosti metod přirozené regulace plodnosti a zároveň zdůraznit nebezpečí a etické aspekty umělých metod. Zvláště je třeba ukázat podstatný a hluboký rozdíl mezi přirozenými a umělými metodami, pokud jde o respektování Božího plánu o manželství, tak v uskutečnění "bezvýhradního vzájemného sebedarování manželů"¹⁶⁵ a otevřenosti pro život.

138. V některých společnostech působí profesionální sdružení *sexuálních vychovatelů, poradců a terapeutů*. Protože jejich práce se nezřídka zakládá na škodlivých, z vědeckého hlediska bezcenných teoriích, které se uzavírají vůči opravdové antropologii a neuznávají pravou hodnotu čistoty, měli by si rodiče s velkou obezřetností získat informace o těchto sdruženích bez ohledu na to, jaký druh úředního schválení jim byl udělen; a to zvláště v tom případě, nejsou-li jejich názory ve shodě

¹⁶⁰ Srov. *Gratissimam sane*, 13.

¹⁶¹ Srov. Papežská rada pro rodinu, *Evoluzioni demografiche: dimensioni etiche e pastorali* (pracovní text), 28.84 (25. 3.1994), Libreria Editrice Vaticana; *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 62.

¹⁶² Dopis Svatého otce hlavám států u příležitosti konference v Káhiře, 19. 3. 1994: *L'Osservatore Romano*, 15. 4. 1994, s. 1.

¹⁶³ Srov. *Evangelium vitae*, 58-63.

¹⁶⁴ Srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 62.

¹⁶⁵ *Familiaris consortio*, 32 (cit. čes. vyd. s. 38).

s učením církve, což je patrné nejen z jejich jednání, ale i na rovině publikační činnosti, která je rozšířena v různých zemích.

139. K jinému zneužívání dochází, když je prováděna sexuální výchova dětí formou poučování i za pomoci grafického zobrazení všech podrobností intimního pohlavního styku. Děje se tak často s odůvodněním, že se tím poskytuje výchova k "bezpečnému sexu", především vzhledem k šíření AIDS. V této souvislosti rodiče musí odmítnout také podporování tzv. "safe sex" nebo "safer sex" ("bezpečný pohlavní styk" nebo "bezpečnější pohlavní styk"), nebezpečné a nemorální praktiky, které se zakládají na klamné teorii, že prezervativ (kondom) může skýtat patřičnou ochranu proti AIDS. Rodiče musí trvat na zdrženlivosti mimo manželství a na manželské věrnosti - to je jediná opravdová a bezpečná výchova, jež chrání před touto nákazou.

140. Jiný často užívaný přístup, který však může být někdy škodlivý, bývá označován termínem "*objasňování hodnot*". Mladí lidé jsou vyzýváni k tomu, aby s co možná největší "nezávislostí" uvažovali, získávali si jasno a rozhodovali o mravních otázkách, aniž by přitom znali objektivní skutečnost mravního zákona obecně a aniž by brali v úvahu výchovu svědomí ve specifických křesťanských mravních příkazech, které hlásá učitelský úřad církve.¹⁶⁶ Mladým lidem se namlouvá, že mravní kodex je něco, co si sami vytvářejí, jako by člověk sám byl zdrojem a normou morálky. Metoda objasňování hodnot naopak zabraňuje pravé svobodě a nezávislosti mladistvých během nejistého období jejich rozvoje.¹⁶⁷ Nejenže v praxi podporuje názor většiny, ale staví mladistvé před situace z mravního hlediska složité, vzdálené od normálních mravních rozhodnutí, s nimiž se setkávají každý den a ve kterých lze dobro a zlo snadno rozeznat. Tato nepřijatelná metoda má tendenci úzce se spojit s mravním relativismem, a tak vede k lhostejnosti vůči mravnímu zákonu a k permisivismu.

141. Rodiče musí dávat pozor i na to, jak je zařazováno sexuální poučování do kontextu ostatních v podstatě užitečných předmětů (např. zdravotnictví a hygiena, osobní rozvoj, rodinný život, dětská literatura, sociální a kulturní studie atd.). V těchto případech je obtížnější kontrolovat obsah sexuálního poučování. Tuto "*zahrnující metodu*" používají zvláště zastánci sexuálního poučování zaměřeného na kontrolu porodnosti nebo se užívá v zemích, kde vláda nerespektuje právo rodičů v této oblasti. Ale také katecheze by mohla být nesprávná, kdyby používala neoddělitelné spojení mezi náboženstvím a morálkou jako záminku k tomu, aby se do náboženské výuky zařadily takové sexuální, biologické a afektivní informace, které by měli podávat rodiče na základě vlastního moudrého rozhodnutí doma.¹⁶⁸

142. Nakonec je třeba pro obecnou orientaci poukázat na to, že všechny rozmanité metody sexuální výchovy musí rodiče posuzovat ve světle zásad a mravních norem církve, které vyjadřují lidské hodnoty v každodenním životě.¹⁶⁹ Je třeba brát v úvahu také negativní účinky, které různé metody mohou mít na osobnost dětí a mladistvých.

---

¹⁶⁶ Srov. Jan Pavel II., encyklika *Veritatis splendor*, 95-97: AAS 85 (1993), s. 1208-1210 (čes. vyd. Praha, Zvon 1994, s. 101-104).

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, 41, o pravé morální nezávislosti člověka.

¹⁶⁸ Srov. *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 58.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, 19; *Familiaris consortio*, 37.

Inkulturační a výchova k lásce

143. Skutečná výchova k lásce musí brát v úvahu kulturní prostředí, ve kterém žijí rodiče i jejich děti. Jako spojení vyznávané víry a konkrétního života spočívá inkulturační na vytvoření harmonie mezi vírou a kulturou, přičemž má Kristus a jeho evangelium absolutní přednost před kulturou. "Křesťanská víra, protože přesahuje veškerý řád přírody a kultury, je jednak slučitelná se všemi kulturami v tom, v čem se shodují se správným rozumovým uvažováním a s dobrou vůlí, a jednak je ona sama dynamizující skutečností, která dává do pohybu kulturu: milost respektuje přirozenost, uzdravuje ji ze zranění hříchem, posiluje a povznáší. Povýšení k božskému životu - to je specifickým cílem milosti, ale to se nemůže uskutečnit bez toho, že přirozenost bude uzdravena a že povýšení k nadpřirozenému řádu povede přirozenost k plnému utváření v její vlastní linii."¹⁷⁰ Proto nikdy nelze ospravedlnit explicitní a předčasnou sexuální výchovu dětí ve jménu převládající sekularizované kultury. Na druhé straně rodiče mají vychovávat své děti tak, aby chápaly síly této kultury, čelily jim, a tak mohly vždy jít za Kristem.

144. V tradičních kulturách rodiče nemusí akceptovat některé praktiky odporující křesťanské morálce, např. v rámci obřadů spojených s pubertou, jejichž součástí bývá někdy uvedení mladistvých do sexuálních praktik nebo zákroky namířené proti integritě a důstojnosti osoby, jako je mrzačení genitálií u dívek. Je záležitostí církevních autorit posoudit, zda jsou místní zvyky slučitelné s křesťanskou morálkou. Tradice slušnosti a rezervovanosti v tom, co se týká pohlaví, jimiž se vyznačují mnohé společnosti, je však třeba respektovat všude. Zároveň je třeba dodržet právo mladistvých na přiměřenou informovanost. Kromě toho se v takové kultuře musí respektovat zvláštní role rodiny,¹⁷¹ aniž by se jí vnucoval nějaký model západní sexuální výchovy.

---

¹⁷⁰ Mezinárodní teologická komise, *Fede e Inculturazione* (Věra a inkulturační), I, 10, 3.-8. října 1988: *Omnis Terra*, roč. VIL, č. 21, září-prosinec 1989, s. 220.

¹⁷¹ Srov. *Familiaris consortio*, 66.

VIII. ZÁVĚR

Podpora rodičům

145. Existují různé způsoby, jak poskytovat pomoc a podporu rodičům při plnění základního práva - povinnosti vychovávat vlastní děti k lásce. Taková podpora však nikdy neznamena brát nebo oslabovat jejich právo - povinnost vychovávat, protože ono zůstává "prvotní a původní", "nenahraditelné a nezczitelné".¹⁷² Proto úloha, kterou mohou jako podporu rodičům plnit druzí, je vždy a) *zástupná*, neboť je třeba vždy dávat přednost výchovné roli rodinného společenství; a b) *podřízená*, to je podrobená pozornému vedení a kontrole rodičů. Všichni musí zachovávat správnou hierarchii ve spolupráci a součinnosti mezi rodiči a těmi, kdo jim mohou pomáhat v jejich úkolu. Je zřejmé, že podpora jiných je zásadně poskytována rodičům, nikoli jejich dětem.

146. Ti, kdo jsou povoláni k tomu, aby pomáhali rodičům ve výchově jejich dětí k lásce, musí být ochotni a připraveni poskytovat poučení, které je v souladu s celou autentickou mravní naukou katolické církve. Kromě toho je třeba, aby to byli zralí lidé s dobrou mravní pověstí, kteří zůstávají věrní stavu, který si pro svůj křesťanský život zvolili, ať už žijí v manželství nebo v celibátu, jsou laiky, řeholníky nebo kněžními. Jejich připravenost se nemůže omezovat jen na jednotlivosti mravních a sexuálních informací, ale musí mít i cit pro práva a úlohu rodičů a rodiny, právě tak jako i pro potřeby a problémy dětí a mladistvých.¹⁷³ Tímto způsobem, ve světle zásad a obsahu této příručky, mají působit "ve stejném duchu jako rodiče";¹⁷⁴ pokud si však rodiče myslí, že jsou s to poskytnout náležitou výchovu k lásce sami, nejsou povinni jejich pomoc přijmout.

Vhodné prameny pro výchovu k lásce

147. Papežská rada pro rodinu si je vědoma velké potřeby vhodných materiálů, které by, v souladu se zásadami vysvětlenými v této příručce, byly připraveny speciálně pro rodiče. Rodiče, kteří se cítí být v této věci kompetentní a jsou přesvědčeni o správnosti těchto zásad, se musí na přípravě takových materiálů podílet a pomáhat. Budou moci nabídnout vlastní zkušenosti a moudrost, aby druhým pomohli při výchově jejich dětí k čistotě. Rodičům se také dostane pomoci a dohledu církevních autorit kompetentních k tomu, aby vydaly vhodné materiály, a vyřadily nebo opravily ty, které se neshodují s učním, vhodnou dobou, obsahem a metodami výchovy a se zásadami vyloženými v této příručce.¹⁷⁵ Tyto zásady je třeba uplatňovat také na všechny moderní sdělovací prostředky. Zvláště pak Papežská rada spoléhá na to, že biskupské konference budou rodiče povzbuzovat a podporovat, a když to bude třeba, hájit i vůči státním programům práva a prostor pro rodiny a rodiče v oblasti výchovy.

---

¹⁷² Srov. *Familiaris consortio*, 36 a 40; Dopis rodinám *Gratissimam sane*, 16.

¹⁷³ Všichni, kdo pomáhají rodičům, mohou použít zásad určených učitelům v *Orientamenti educativi sull'amore umano*, 79-89.

¹⁷⁴ *Familiaris consortio*, 37 (cit. čes. vyd. s. 44).

¹⁷⁵ Viz zde výše, §§ 65-76; §§ 121-144.

Solidarita s rodiči

148. Při plnění své služby lásky k vlastním dětem by rodiče měli mít podporu ostatních členů církve a ti by měli s nimi spolupracovat. Práva rodičů musí být uznávána, chráněna a dodržována nejen proto, aby byla zaručena důkladná výchova dětí a mladistvých, ale i proto, aby byla zajištěna správná hierarchie v součinnosti a spolupráci mezi rodiči a těmi, kteří jim mohou pomáhat v jejich úkolu. Stejně tak by měli kněží a řeholníci podporovat a povzbuzovat ve farnostech nebo jinými formami apoštolátu rodiče v úsilí vychovávat vlastní děti. Na druhé straně zase rodiče musí uznat, že rodina není jediné a výlučné výchovné společenství. Musí tedy pěstovat srdečné a živé vztahy k jiným lidem, kteří jim mohou pomáhat, i když přitom nikdy nesmí zapomínat na svá nezcizitelná práva.

Naděje a důvěra

149. I přes mnohé výzvy ke křesťanské čistotě zůstávají dary přirozenosti a milosti, udělené rodičům, nejspolehlivějším základem, na němž církev formuje své syny a dcery. *Výchova v rodině se uskutečňuje z velké části nepřímo*, je založená na atmosféře laskavosti a něhy, která vyvěrá z přítomnosti a příkladu rodičů, jejichž láska je čistá a velkodušná. Dostane-li se rodičům v jejich úkolu výchovy k lásce důvěry, najdou odvahu k tomu, aby silou své lásky překonali výzvy a problémy současné doby.

150. Papežská rada pro rodinu proto vyzývá rodiče, aby se s důvěrou ujali svých práv a povinností vychovávat své děti a aby je vychovávali s moudrostí a odpovědností, vědomi si toho, že jsou podporováni Božími dary. Ať rodiče při tomto vznešeném úkolu stále skrze modlitbu k Duchu svatému, sladkému Utěšiteli, dárci všeho dobra, vkládají svou důvěru v Boha. Ať prosí o mocnou přímluvu a ochranu neposkvrněnou Pannu Marii, Matku krásné lásky a vzor věrné čistoty. Ať vzývají i svatého Josefa, jejího spravedlivého a čistého snoubence, a ať následují jeho příkladu věrnosti a čistoty srdce.¹⁷⁶ Kéž se rodiče mohou vždy spoléhat na lásku, kterou dávají svým dětem, na lásku, která "vyhání strach" (1 Jan 4,18), která "všechno omlouvá, všemu věří, nikdy nad ničím nezoufá, všecko vydrží" (1 Kor 13,7). Taková láska je a musí být zaměřena k věčnosti, k věčné blaženosti, kterou slíbil náš Pán Ježíš Kristus těm, kteří ho následují: "Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha" (Mt 5,8).

Vatikán 8. prosince 1995

Alfonso kardinál López Trujillo,
předseda Papežské rady pro rodinu

Mons. Elio Sgreccia,
sekretář

---

¹⁷⁶ Srov. Jan Pavel II., apoštolská exhortace *Redemptoris custos*, 31 (15. srpna 1989): AAS 82 (1990), s. 33.

ZKRATKY

ZKRATKY CITOVANÝCH DOKUMENTŮ 2. VATIKÁNSKÉHO KONCILU

- AA Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*
GE Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimum educationis*
GS Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*
LG Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*
OT Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius*
PO Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*

JINÉ ZKRATKY CITOVANÝCH DĚL

- CCL Corpus Christianorum Latinorum
CIC Codex iuris canonici - Kodex kanonického práva, Praha, Zvon 1994
CSEL Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Wien 1866 PG Patrologia Graeca, vyd. J. P. Migne, Paris 1857-1866
Sch Sources Chrétiennes, Paris 1941 ss

OBSAH

LIDSKÁ SEXUALITA: PRAVDA A VÝZNAM.....	1
ÚVOD.....	3
SITUACE A PROBLÉM	3
I. POVOLÁNÍ K OPRAVDOVÉ LÁSCE.....	6
LIDSKÁ LÁSKA JAKO DAROVÁNÍ SAMA SEBE	6
LÁSKA A LIDSKÁ SEXUALITA.....	7
MANŽELSKÁ LÁSKA	8
LÁSKA OTEVŘENÁ ŽIVOTU	8
II. PRAVÁ LÁSKA A ČISTOTA	9
ČISTOTA JAKO SEBEDAROVÁNÍ.....	9
SEBEOVLÁDÁNÍ.....	9
MANŽELSKÁ ČISTOTA	10
VÝCHOVA K ČISTOTĚ.....	11
III. V HORIZONTU POVOLÁNÍ.....	13
1. POVOLÁNÍ K MANŽELSTVÍ	13
<i>Povolání k manželské lásce.....</i>	<i>13</i>
<i>Rodiče čelí současné znepokojivé situaci.....</i>	<i>14</i>
2. POVOLÁNÍ K PANENSTVÍ A K CELIBÁTU	16
<i>Rodiče a kněžská a řeholní povolání.....</i>	<i>16</i>
IV. OTEC A MATKA JAKO VYCHOVATELÉ.....	18
PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ.....	18
VÝZNAM POVINNOSTI RODIČŮ.....	19
V. ZÁSADY PRO VÝCHOVU V RODINĚ.....	21
ROZHODUJÍCÍ VÝZNAM RODINNÉHO KRBU	21
VÝCHOVA VE SPOLEČENSTVÍ ŽIVOTA A LÁSKY	22
STUD A SKROMNOST.....	23
SPRÁVNÁ INTIMITA	24
SEBEOVLÁDÁNÍ.....	24
RODIČE JAKO VZORY PRO VLASTNÍ DĚTI.....	24
SVATYNĚ ŽIVOTA A VÍRY	25
VI. KROKY V POZNÁVÁNÍ	26
ČTYŘI ZÁSADY PRO SEXUÁLNÍ POUČOVÁNÍ	26
HLAVNÍ FÁZE ROZVOJE DÍTĚTE.....	29
1. <i>Roky nevinnosti.....</i>	<i>29</i>
2. <i>Puberta .....</i>	<i>31</i>
3. <i>Dospívání v životním plánu.....</i>	<i>33</i>
4. <i>K dospělému věku .....</i>	<i>37</i>
VII. PRAKTICKÉ RADY	38
DOPORUČENÍ RODIČŮM A VYCHOVATELŮM	38
1. <i>Doporučení rodičům.....</i>	<i>38</i>
2. <i>Doporučení všem vychovatelům .....</i>	<i>39</i>
ČTYŘI PRAKTICKÉ ZÁSADY A JEJICH ZVLÁŠTNÍ PRAVIDLA.....	39
ZVLÁŠTNÍ METODY.....	41
a) <i>Doporučené metody.....</i>	<i>41</i>
b) <i>Metody a ideologie, kterým je třeba se vyhnout .....</i>	<i>42</i>
INKULTURACE A VÝCHOVA K LÁSCE	44

VIII. ZÁVĚR	45
PODPORA RODIČŮM	45
VHODNÉ PRAMENY PRO VÝCHOVU K LÁSCE	45
SOLIDARITA S RODIČI	46
NADĚJE A DŮVĚRA	46
ZKRATKY	47
ZKRATKY CITOVANÝCH DOKUMENTŮ 2. VATIKÁNSKÉHO KONCILU	47
JINÉ ZKRATKY CITOVANÝCH DĚL	47
OBSAH	48

LIDSKÁ SEXUALITA PRAVDA A VÝZNAM

Zásady pro výchovu v rodině

Z italského originálu
SESSUALITÀ UMANA, VERITÀ E SIGNIFICATO.
Orientamenti educativi in famiglia,

vydaného Papežskou radou pro rodinu ve Vatikánu v roce 1995,
přeložili P. Josef Koláček SJ a sr. Zdislava Černá OP
Překlad lektoroval ThDr. Jiří Skoblík

Vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří
v roce 2000 jako svoji 607. publikaci
Vydání druhé, v Karmelitánském nakladatelství první

Odpovědná redaktorka Marie Kyralová
Korektury sr. Dominika Bohušová OP a Michal Holeček
Návrh obálky a grafické úpravy Anna Kubů
Sazba Jakub Kubů, Praha
Výroba: Ermat Praha, s.r.o.
Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.